

احکام شریعت

در قالب پرسش و پاسخ

در پرتو احکام شریعت که امام احمد الحسن (علیه السلام) روشن فرموده است

جلد سوم: روزه و اعتکاف

به قلم

شیخ علاء سالم

مترجم

گروه مترجمان انتشارات انصار امام مهدی (علیه السلام)

نام کتاب	احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم: روزه و اعتکاف
نویسنده	شیخ علاء سالم
مترجم	گروه مترجمان انتشارات انصار امام مهدی (علیه السلام)
نوبت انتشار	اول
تاریخ انتشار	۱۳۹۹
کد کتاب	۱۰۲۷/۱
ویرایش ترجمه	اول

جهت کسب اطلاعات بیشتر در خصوص دعوت مبارک سید احمد الحسن (علیه السلام)

به تارنماهای زیر مراجعه نمایید .

www.almahdyoon.co

www.almahdyoon.co/ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

کتاب روزه	۱۱
ارکان روزه	۱۵
۱. روزه	۱۵
۲- آنچه روزه‌دار باید از آن پرهیز کند	۱۸
برخی دیگر از احکام مفطرات:	۲۳
قضا و کفاره	۲۴
مواردی که بر روزه‌دار مکروه است؛	۳۶
۳- زمان روزه	۳۸
۴. کسی که روزه‌اش صحیح است	۴۰
اقسام روزه	۴۵
۱. روزه واجب	۴۵
روزه ماه رمضان	۴۶
علامت ماه رمضان	۴۶
وقت امساک و افطار در روزهای روزه‌داری:	۵۳
شروط واجب شدن روزه در ماه رمضان	۵۴
شروط واجب بودن قضای رمضان و احکام آن	۵۶
روزه کفاره	۶۳
۲. روزه مستحب	۶۸
۳. روزه مکروه	۷۱
۴. روزه محظور (حرام)	۷۲
پیوست‌های روزه	۷۳
کتاب اعتکاف	۷۷
۱. شروط اعتکاف	۷۷
نیت	۷۷
روزه	۷۸
زمان	۷۸
مکان	۸۰

اجازه.....	۸۰
اقامت دائمی در مسجد.....	۸۱
برخی دیگر از مسائل مربوط به نذر اعتکاف:.....	۸۵
۲. اقسام اعتکاف.....	۸۶
۳. محرمات اعتکاف.....	۸۷
۴. باطل کننده های اعتکاف.....	۸۹

بسم الله الرحمن الرحيم

سپاس و ستایش تنها از آن خداوند، آن پروردگار جهانیان است و سلام و صلوات خداوند بر محمد و خاندان طاهرين ایشان، امامان و مهديين باد!

سپاس و ستایش از آن خداوندی است که به محل قراردادش رسالتش داناتر است و در توفیق پیروی از جانشینانش در زمین، منت و تفضل تنها از آن اوست؛ خصوصاً در توفیق پیروی از برترین آن‌ها؛ یعنی محمد و آل پاک و طاهرش، امامان و مهديين (علیهم‌السلام).

چراکه او از خاندان برگزیده محمد است؛ همان کسانی که خداوند رجس و ناپاکی را از آنان زدوده و به‌طور کامل پاکشان فرموده است؛ و من بر ارائه آنچه او -جانم به فدایش- از احکام الهی روشن فرموده است حیران مانده‌ام و آنچه مرا به شگفت آورده شدت رحمت ایشان بر مردم چه انصار و چه غیر انصار از جویندگان حق، بلکه بر همه مردم است؛ زیرا در این هنگامه‌ای که مخالفان، جنگ را علیه او علنی کرده‌اند و ما نیز کوتاهی تأسف بار خود را در حق او علنی ساختهایم، سعی و تلاش او پیوسته بر این بوده است که شریعت الهی را برای مردم روشن سازد.

او احمدالحسن، آن امام مجهول و آن قائم آرزوشده است؛ آن شکوفه پاک از تنه درخت تنومند محمد (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)؛ آن شاخه سبز از درخت پاک ایشان که برخلاف تمام آنچه آزارش می‌دهد می‌فرماید: «آنچه در حال حاضر اهمیت دارد این است که کتاب فقهی مبسوط قابل فهمی برای همه مردم به نگارش درآوری که در آن همه مسائل فقهی که برایتان تبیین نموده‌ام وجود داشته باشد و اگر به مسائلی برخورد کردی که نیاز به پرسیدن داشتی می‌توانی بپرسی.»

این کتاب (جلد مربوط به روزه و اعتکاف) اجابتی است به خواسته امام (علیهم‌السلام) تا شاید به اذن خداوند متعال -لیکی باشد در راستای برخی اهداف [و درخواست‌های ایشان] که عبارت است از: گفت‌وگویی در احکام دین حنیف مربوط به نماز، برگرفته از کتاب «احکام نورانی اسلام» نوشته امام احمدالحسن (علیهم‌السلام) و کتاب «پاسخ‌های فقهی؛ روزه» که امام (علیهم‌السلام) اخیراً پاسخ داده‌اند.

اما چرا روش گفت‌وگو یا پرسش و پاسخ؟

چه بسا برخی در فهم عبارت‌های کتاب احکام نورانی اسلام دچار سختی می‌شوند یا با توجه به طولانی بودن متن و فروع بسیاری که به آن ضمیمه شده است، به پاسخ مطلوب خود دست نیابند؛ چنان‌که در حال حاضر مسائل مربوط به روزه در دو کتاب احکام نورانی اسلام و پاسخ‌های فقهی تشریح شده است؛ به‌علاوه کسی که به دنبال حکمی باشد نیازمند جست‌وجو در هر دو کتاب است که این امر نیز به‌نوبه خود دشواری‌هایی ایجاد می‌کند؛ بنابراین در این جلد، احکام شرعی در قالب مکالمه‌ای بیان شده که دربردارنده پرسش و پاسخی است [در خصوص] هرآنچه امام بیان فرموده و پاسخ داده‌اند.

این گفت‌وگویی است که سعی کرده‌ام خواننده در آن از عبارت‌های کتاب احکام نورانی اسلام زیاد دور نشود؛ به‌علاوه دقیقاً همان عبارت‌های احکام نورانی اسلام را هم در این کتاب نیاوردم؛ بلکه عبارت‌های کتاب احکام نورانی اسلام را جدا جدا و مسائل وارد شده در آن را بخش‌بخش و فروع آن را از هم جدا و گاهی نیز پس‌وپیش کردم. همچنین شماره‌گذاری‌هایی را انجام دادم و برخی الفاظ را با کلمه هم‌معنی یا روشن‌تری جایگزین کردم که فهمش را به اذن خدا آسان سازد یا دست‌کم قدری از واضح‌نبودن آن کلمه را بکاهد و به فضل خدا تلاش کردم که این کلمه جایگزین را عبارتی میانه قرار دهم؛ طوری که خواندن این گفت‌وگو -ان‌شاءالله- فهم عبارت احکام نورانی اسلام را -چه بسا اندکی- آسان کند.

از خداوند سبحان مسئلت دارم بندگان مؤمنش را برای عمل به آنچه از شریعتش که ولی و حجت مظلومش روشن ساخته است توفیق عطا فرماید و هرکدام از خلقتش که راه را گم کرده است هدایت فرماید.

بارالها! عفو تو، عفو و بخشایش تو را خواستارم؛ و سپاس و ستایش تنها از آن خداوند، آن پروردگار جهانیان است و سلام و صلوات خداوند بر محمد و آل پاک و طاهر

محمد، امامان و مہدیین باد!

۶ جمادی الثانی ۱۴۳۲ھ

علاء سالم

کتاب روزه

شیخ صدوق رحمه الله در کتاب «من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۷۴» چنین روایت می‌کند:
۱۷۷۰- امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «اسلام بر پنج چیز بنا شده است: نماز، زکات، حج،

روزه و ولایت.»

۱۷۷۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: «روزه سپری در برابر آتش است.»

۱۷۷۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «روزه‌دار حتی اگر در خواب بر بستر خود باشد،

مادامی که از مسلمانی غیبت نکند در حال عبادت است.»

۱۷۷۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده‌اند: «خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید: روزه از آن من است و من خود پاداش آن هستم. روزه‌دار دو شادی دارد: یکی هنگامی که افطار می‌کند و دیگری هنگامی است که پروردگار عزوجل را ملاقات می‌کند. قسم به آن که جان محمد در دست اوست بوی دهان روزه‌دار در نظر خداوند خوشبوتر از بوی مُشک است.»

۱۷۷۴- رسول خدا صلی الله علیه و آله به اصحابش فرمودند: «آیا شما را از چیزی آگاه نکند که اگر آن را انجام دهید شیطان از شما دور می‌شود، مثل دور بودن مشرق از مغرب؟ گفتند: آری ای رسول خدا! فرمود: روزه، چهره شیطان را سیاه می‌کند؛ صدقه پشت او را می‌شکند؛ محبت در راه خدای عزوجل و همیاری بر عمل صالح دنباله او را قطع و استغفار، رگ قلبش را پاره می‌کند؛ و هرچیزی زکاتی دارد و زکات بدن، روزه است.»

۱۷۷۵- امام صادق علیه السلام به علی بن عبدالعزیز فرمود: «آیا تو را از اصل اسلام و فرع آن و نهایت و قله آن بازنگویم؟ عرض کرد: آری، بفرمایید. فرمود: اصل آن نماز، فرع آن زکات و نهایت و قله آن جهاد در راه خدای عزوجل است. آیا تو را از درهای خیر بازنگویم؟ روزه سپری در برابر آتش است.»

۱۷۷۶- امام صادق علیه السلام درباره معنای سخن خداوند عزوجل ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (از شکیبایی و نماز یاری جوید) فرمود: «منظور از صبر، روزه است.»

۱۲..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

۱۷۷۷- همچنین امام علیه السلام می فرماید: «چون مصیبت یا سختی بر کسی فرود آید باید روزه بگیرد؛ چراکه خداوند عزوجل می فرماید: ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (از شکیبایی و نماز یاری جوید).»

۱۷۷۸- پیامبر صلی الله علیه و آله می فرماید: «خداوند تبارک و تعالی فرشتگانی را به دعا برای روزه داران مأمور ساخته است و فرمود: جبرئیل مرا از جانب پروردگارش - که یادش بلندمرتبه است - خبر داد که او فرموده است: فرشتگانم را به دعا برای هیچ یک از مخلوقاتم مأمور نساختم، مگر آنکه دعایشان را درباره او به اجابت رسانده‌ام.»

۱۷۷۹- امام صادق علیه السلام فرموده‌اند: «خداوند تبارک و تعالی به موسی علیه السلام وحی فرمود که چه چیز تو را از رازونیا با من بازمی دارد؟ موسی گفت: پروردگارا به علت بوی نامطبوع دهان روزه دار تو را از گفتن رازونیا برتر می دارم. خدای عزوجل به او وحی فرمود: ای موسی، هرآینه بوی دهان روزه دار نزد من از بوی مُشک خوش تر است.»

۱۷۸۰- امام صادق علیه السلام می فرماید: «برای روزه دار دو شادی است: یک شادی هنگام افطار و شادی دیگر هنگام دیدار پروردگارش خداوند عزوجل.»

۱۷۸۱- همچنین امام صادق علیه السلام می فرماید: «کسی که در شدت گرما روزی را برای خدا روزه بدارد و دچار تشنگی شود، خداوند هزار فرشته را بر او می گمارد که صورتش را مسح می کنند و او را بشارت می دهند تا هنگامی که افطار کند. خداوند عزوجل می فرماید: چه خوش است بوی تو و روح تو! ای فرشتگان من، گواه باشید که من او را آمرزیدم.»

۱۷۸۲- ابوالحسن اول، امام موسی کاظم علیه السلام فرموده‌اند: «خواب نیمروز داشته باشید؛ زیرا خداوند عزوجل روزه دار را در خوابش اطعام می کند و آب می دهد.»

۱۷۸۳- امام صادق علیه السلام می فرماید: «خواب روزه دار عبادت، خاموشی اش تسبیح، عملش مقبول و دعایش مستجاب است.»

آنچه شیخ صدوق رحمه الله روایت کرده است پایان یافت و لازم است یادآور شوم که منظور از حدیث «الصوم لی و انا اجزی به» «روزه از آن من است و من خودم پاداش آن هستم»

معنای ظاهری آن نیست و معنایش را امام احمدالحسن (علیه السلام) اشاره فرموده است؛ آنجا که می‌فرماید: (قرائت «أَجْزِي بِهِ» «خودم به آن پاداش می‌دهم» اشتباه است؛ زیرا خدای سبحان پاداش تمام عبادات را به بندگان می‌دهد و بر اساس این قرائت نادرست، خصوصیت ویژه‌ای برای روزه وجود نخواهد داشت. قرائت درست، «أَجْزِي بِهِ» است؛ یعنی با همزه مرفوع و الف مقصوره. مراد از این روزه، روزهٔ مریم (علیها السلام) و بالاتر از آن است: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أَكَلَّمَهُ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا﴾^۱ (من برای خدای رحمان روزه نذر کرده‌ام و امروز با هیچ بشری سخن نمی‌گویم).

یعنی اینکه انسان از خلق بیمناک باشد و با خدای سبحان مأنوس. این همان آغاز و پایانی است که ثمره‌اش چنین خواهد بود: خداوند خودش پاداش روزه‌ای است که آن روزه عبارت باشد از روزهٔ از «من»؛ و این هنگامی است که بنده بر صراط مستقیم سیر می‌کند و می‌داند و معتقد است و می‌بیند که وجود اجباری و بقای ظنی او به سبب شائبه‌ای از عدم و ظلمت است که با نور مخلوط شده است. این همان گناهی است که از بنده جدا نمی‌شود و آن، گذشتهٔ بنده و حال و آیندهٔ اوست. اگر بنده از «من» روی بگرداند و مخلصانه خواهان دورساختن صفحهٔ ظلمت و عدم باشد و خدای متعال دعایش را اجابت فرماید، جز خدای واحد قهار بر جای نمی‌ماند و زمین با نور پروردگارش روشن و نامه‌های اعمال آورده و گفته شود حمد و ستایش تنها از آن خداوند، آن پروردگار جهانیان است.^۲

مباحث مربوط به روزه طی سه فصل مطرح می‌شود:

۱. ارکان روزه که چهارتا است: «روزه، مُفطرات روزه، زمان روزه و روزه‌دار.»
 ۲. اقسام روزه که عبارت است از: «واجب، مستحب، حرام و مکروه.»
 ۳. پیوست‌های روزه که شامل برخی از مسائل و احکام روزه است.
- مسائل مربوط به این مباحث سه‌گانه به ترتیب تقدیم حضور می‌شود؛ ان شاء الله تعالی.

ارکان روزه

همان طور که گفته شد شامل چهار رکن است و با توضیح مسائل مربوط به رکن اول (روزه) شروع می‌کنیم:

۱. روزه

پرسش: روزه چیست؟

پاسخ: روزه یعنی پرهیز از مُفطرات به همراه نیت.

پرسش: نیت روزه در ماه رمضان و سایر ماه‌ها چگونه است؟

پاسخ: در ماه رمضان و ماه‌های دیگر کافی است که روزه را به قصد تقرب و نزدیکی به خداوند متعال نیت کند.

پرسش: وقت نیت روزه هنگام شب است یا هنگام فجر؟

پاسخ: وقت نیت از شب تا زوال (نیمروز) روز بعد ادامه می‌یابد.

پرسش: اگر شب هنگام نیت را فراموش کند چه کار کند؟

پاسخ: نیت را تا نیمروز انجام دهد (پایان وقت نیت هنگام نیمروز است). اگر خورشید از نیمروز عبور کند و نیت نکرده باشد نیت -چه در خصوص روزه واجب و چه مستحب- از دست رفته است.

پرسش: و اگر نیت را شب هنگام فراموش کند و تا نیمروز نیت نکند و با عبور خورشید از نیمروز نیت از دست برود، حال اگر روزه واجب باشد مثل روزه ماه رمضان یا روزه‌ای که با نذر واجب شده است باید چه کار کند؟

پاسخ: اگر تا نیمروز نیت نکرده باشد روزه او -چه واجب و چه مستحب- صحیح نیست و باید روزه واجب را قضا کند و اگر عمداً چنین کرده، آن را قضا کند و کفاره را به‌جا آورد.

پرسش: اگر شب هنگام نیت روزه نداشته باشد و هنگامی که صبح شد نیت روزه واجب مثل روزه قضا یا روزه مستحب کند آیا روزه‌اش صحیح است؟

پاسخ: همان طور که گفتیم صحیح است و وقت نیت تا نیمروز ادامه دارد؛ پس مادامی که افطار نکرده باشد (آنچه روزه را باطل می‌کند انجام نداده باشد) می‌تواند پیش از

نیمروز نیتِ روزه کند.

پرسش: آیا می‌توان نیت را بر روزه پیش انداخت؟

پاسخ: در خصوص ماه رمضان می‌توان نیت را بر ماه رمضان مقدم داشت؛ بنابراین اگر در آخرین روز از ماه شعبان روزه ماه رمضان را به قصد نزدیک شدن به خداوند نیت کند، این نیت برای روزه ماه رمضان کافی خواهد بود.

پرسش: اگر هنگام داخل شدن ماه رمضان در نیت کردن برای روزه دچار سهو و فراموشی شود و روزه بگیرد، در حالی که پیش‌تر نیت روزه ماه را داشته است، آیا کافی خواهد بود؟

پاسخ: همان نیت اول کافی است.

پرسش: آیا تنها یک نیت برای روزه کل ماه رمضان کافی است؟ (مثلاً بعد از دیدن هلال ماه رمضان روزه یک ماه را نیت کند).

پاسخ: یک نیت برای روزه تمام ماه کافی است؛ بنابراین اگر فرض شود از نیت کردن در برخی روزها غافل شده باشد همین یک نیت پیشین برایش کافی خواهد بود.

پرسش: آیا در ماه رمضان روزه دیگری نیز می‌توان گرفت؟

پاسخ: خیر.

پرسش: اگر نیت روزه دیگری غیر از ماه رمضان را داشته باشد چه؟

پاسخ: تنها برای روزه ماه رمضان کفایت می‌کند؛ اما روزه دیگری را که نیت کرده است -چه واجب و چه مستحب- کفایت نمی‌کند.

پرسش: آیا جایز است نیت روزه را بین واجب و مستحب مردّد کند؟

پاسخ: جایز نیست؛ بلکه ناگزیر است واجب یا مستحب بودن را به صورت مشخص قصد کند یا به طور مطلق قصد قربت کند (روزه را برای نزدیک شدن به خداوند متعال قصد کند؛ بدون اینکه بر واجب یا مستحب بودنش نظری داشته باشد).

پرسش: اگر آخرین روز ماه شعبان را به نیت وجوب (روزه ماه رمضان) همراه با شک

روزه بگیرد، روزه ماه رمضان محسوب می شود یا ماه شعبان؟

پاسخ: هیچ کدام محسوب نمی شود.

پرسش: و اگر آن را (یوم الشک) به عنوان مستحب نیت کند چه؟

پاسخ: اگر مشخص شود که آن روز متعلق به ماه رمضان بوده است جزو روزه ماه رمضان محسوب خواهد شد.

پرسش: اگر چنین نیت کند که (اگر یوم الشک جزو ماه رمضان شود واجب و در غیر این صورت مستحب باشد) آیا صحیح خواهد بود؟

پاسخ: کفایت نمی کند و باید آن را تکرار کند؛ یعنی قضای آن روز را بعد از ماه رمضان به جا آورد.

پرسش: اگر یوم الشک را به نیت افطار صبح کند و سپس معلوم شود جزو ماه رمضان بوده است چه کار می کند؟

پاسخ: صبح نیت روزه را تجدید می کند و جزو روزه اش محسوب خواهد شد؛ (همان طور که پیش تر گفتیم وقت نیت تا نیمروز ادامه می یابد).

پرسش: اگر این وضعیت پس از نیمروز برایش معلوم شود (وقت نیت را از دست بدهد) چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: روزه را امساک و بعد از ماه رمضان قضا کند.

پرسش: اگر نیت روزه نداشته باشد و در یک روز از ماه رمضان نیت باز کردن روزه اش را داشته باشد (ولی باز نکرده باشد) و سپس پیش از زوال، نیت روزه کند حکم روزه اش چه خواهد بود؟

پاسخ: روزه اش صحیح است.

پرسش: اگر نیت روزه و سپس نیت باز کردن کند، ولی روزه اش را باز نکند؛ سپس پیش از زوال برای روزه تجدید نیت کند، حکم روزه اش چیست؟

پاسخ: روزه اش صحیح است.

پرسش: اگر نیت بازکردن روزه داشته باشد و پس از آن تصمیم بگیرد دوباره نیت روزه کند، آیا حکم با توجه به اینکه پیش از زوال باشد یا پس از آن متفاوت خواهد بود؟

پاسخ: اگر نیت روزه و سپس نیت بازکردن روزه را داشته باشد، ولی روزه‌اش را باز نکند؛ و سپس دوباره نیت روزه کند روزه‌اش صحیح است؛ چه نیت بازکردن روزه پیش از زوال باشد و چه بعد از آن.

پرسش: حکم نیت و روزهٔ کودک ممیز چیست؟ آیا چنین روزه‌ای شرعی خواهد بود؟ یا-چنان که گفته می‌شود- فقط تمرینی است؟

پاسخ: نیتش صحیح و روزه‌اش شرعی است.

۲- آنچه روزه‌دار باید از آن پرهیز کند

یعنی مُفطرات روزه که نه تاست؛ گاهی به صورت عمدی از روزه‌دار سر می‌زند و گاهی به صورت غیرعمدی و انجام آن برخی مواقع، قضا و ادای کفاره را واجب می‌کند و در برخی اوقات فقط قضا کردن را. تمامی این مسائل با مطالعهٔ پرسش و پاسخ‌های زیر روشن خواهد شد:

پرسش: مُفطرات حرامی که پرهیزکردن از آن‌ها بر روزه‌دار واجب است، کدام‌اند؟

پاسخ: پرهیز از چیزهای زیر واجب است:

۱. خوردنی‌ها؛

پرسش: منظور از خوردنی‌هایی که روزه را باطل می‌کند چیست؟

پاسخ: هر نوع خوردنی معمول مثل نان یا میوه‌ها، یا غیرمعمول مثل سنگ‌ریزه و برف (دانه‌های برف که گاهی در حین بارش وجود دارند).

۲. نوشیدنی؛

پرسش: چه نوشیدنی‌هایی روزه را باطل می‌کند؟

پاسخ: هر نوع نوشیدنی؛ حتی اگر معمول و متداول نباشد؛ مثل شبنم گل‌ها و شیرۀ درختان.

۳. جماع کردن؛

پرسش: آیا جماع از قُبُل یا دُبُر (پشت یا جلو) مفطر روزه به شمار می‌رود و روزه را باطل می‌کند؟

پاسخ: جماع -چه از جلو و چه از پشت زن- هم روزهٔ مرد و هم روزهٔ زن را باطل می‌کند. پرسش: آیا روزه با انجام لواط یا وطی حیوان باطل می‌شود؟
پاسخ: روزه با عمل خبیث لواط و وطی حیوان نیز باطل می‌شود.
۴. دروغ بستن به خدا، فرستاده‌اش، امامان و مهدیین (علیهم السلام)؛

پرسش: آیا این حکم شامل تکذیب رؤیای صادقه و مکاشفه نیز می‌شود؟ همچنین پناه‌برخدا- رد کردن و تکذیب روایات آل محمد (علیهم السلام) یا نفی مقام یا حق ثابت آن‌ها؟
پاسخ: دروغ بستن غیر از تکذیب یا تصدیق نکردن است و آنچه باطل کنندهٔ روزه است دروغ بستن است نه تکذیب؛ هرچند تکذیب‌کننده، گناهکار است. دروغ شمردن رؤیا و مکاشفه باطل‌کننده نیست؛ ولی مرتکب شونده‌اش گناهکار است. برای اینکه شخصی به صفت دروغ‌گویی توصیف شود ناگزیر باید حقیقت برای او روشن باشد و به دنبال پیروی از هوای نفس یا به جهت غرضی در نفسش یا به تقلید از دیگری یا سایر دلایل با آن مخالفت کند. کسی که حقیقت بر او مشتبه یا دچار فراموشی یا سهو و غفلت شده است به صفت دروغ‌گویی توصیف نمی‌شود.

۵. فرورفتن در آب (فرورفتن در آب طوری که بدن و سرش در آب پنهان شود)؛

پرسش: آیا به‌طور کلی هر نوع فرورفتن در آب، روزه را باطل می‌کند؟

پاسخ: اگر برای سرگرمی باشد حرام است و روزه را باطل می‌کند؛ اما اگر کارش مستلزم فرورفتن در آب باشد یا برای بیرون آوردن چیزی در آب فرو رود حرام نیست و روزه‌اش صحیح است.

۶. رساندن غبار به حلق؛

پرسش: حکم رساندن غبار به حلق چیست؟

پاسخ: حرام است و روزه را باطل می‌کند.

پرسش: آیا بر روزه‌دار واجب است احتیاط کند هنگامی که می‌داند بدون عمد غبار وارد حلقش خواهد شد؟ مثلاً وقتی که هوا به شدت غبارآلود باشد.

پاسخ: واجب نیست احتیاط کند؛ هرچند بهتر است احتیاط کند تا غبار به حلقش

نرسد.

پرسش: آیا دود ناشی از سوخت خودروها، ماشین‌آلات و نظایر آن‌ها بر روزه تأثیر دارد؟

و به دنبال آن آیا اجتناب از آن واجب است؟

پاسخ: بر روزه تأثیر ندارد و اجتناب از آن واجب نیست.

۷. استعمال دخانیات؛

پرسش: آیا مصرف دخانیات به عنوان اینکه غبار غلیظ محسوب می‌شود- روزه را باطل

می‌کند؟

پاسخ: روزه را باطل می‌کند؛ اما نه به این دلیل که غبار غلیظ محسوب می‌شود.

پرسش: لطفاً به طور کلی حکم مصرف دخانیات (در غیر از روزه) را بفرمایید؟ آیا

استعمال دخانیات جایز است یا خیر؟ به خصوص اینکه برخی ادعا می‌کنند این کار را برای

آرامش انجام می‌دهند و مصرف واقعی دخانیات محسوب نمی‌شود.

پاسخ: اگر در اثر مصرف دخانیات احتمال زیان و آسیب قابل‌اعتنایی وجود داشته

باشد مصرف دخانیات برایش جایز نیست و به علاوه چیزی به نام آرامش با مصرف دخانیات

یا استعمال واقعی دخانیات وجود ندارد؛ مصرف دخانیات تنها یک عادت بد است که

هرکسی که به آن معتاد شده، می‌تواند از آن جدا شود؛ فقط باید قدری با نفس و خواست

خود بجنگد.

۸. باقی ماندن بر جنابت از روی عمد تا هنگام طلوع فجر بدون هیچ ضرورتی؛

پرسش: اگر شخصی جنب شود و بخوابد و بیدار نشود تا فجر طلوع کند، حکم روزه اش چیست؟

پاسخ: اگر نیت غسل کردن نکرده باشد، روزه اش باطل و اگر نیت غسل کردن کرده باشد روزه اش صحیح است.

پرسش: اگر جنب شود و در حالی که نیت غسل دارد بخوابد، سپس بیدار شود و برای بار دوم با نیت غسل بخوابد و در حالی که خواب است صبح کند (در حال جنابت و بدون غسل، فجر طلوع کند) حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: روزه اش باطل می شود و باید قضا کند.

پرسش: اگر استمنا کند (یعنی کاری کند که منی از او خارج شود) یا زنی را لمس کند و از او منی خارج شود حکم روزه اش چیست؟

پاسخ: روزه اش باطل می شود.

پرسش: اگر بعد از نیت روزه در طول روز محتلم شود (در بیداری یا خواب بدون اختیار از او منی خارج شود) آیا روزه اش باطل می شود؟

پاسخ: روزه اش باطل نمی شود.

پرسش: اگر در طول روز محتلم شود آیا واجب است برای غسل اقدام کند؟

پاسخ: واجب نیست.

پرسش: اگر به یک زن نگاه کند یا به صدایش گوش کند و از او منی خارج شود، حکم روزه اش چه خواهد بود؟

پاسخ: روزه اش باطل نمی شود.

۹- اِماله با مایع.

پرسش: منظور از اِماله با مایع چیست؟

پاسخ: اِماله کردن یا همان وارد کردن مایع از طریق مقعد انسان، کاری است که برای مداوای برخی بیماری ها انجام می شود.

پرسش: حکم اماله کردن با مایع برای روزه دار چیست؟

پاسخ: حرام است و با انجام آن روزه باطل می شود.

پرسش: اماله با مایع گاهی برای پاک کردن رحم زن انجام می شود و به آن «شست و شوی مهبل» گفته می شود و گاهی از طریق آلت مرد برای مداوای بیماری صورت می گیرد؛ آیا این کار روزه را باطل می کند؟

پاسخ: اماله از جلو (آلت مرد و زن) روزه را باطل نمی کند و تزریق در عضله یا رگ نیز روزه را باطل نمی کند؛ مگر اینکه مغذی باشد که در این صورت روزه را باطل می کند. اماله با مایع از پشت، روزه را باطل می کند (مثل اماله ای که برای پاک کردن دستگاه گوارشی به منظور انجام آزمایش یا مداوای بیماری صورت می گیرد).

پرسش: قطرات دارو که در بینی یا گوش بیمار ریخته می شود، آیا حکم اماله با مایع را دارد و روزه را باطل می کند یا خیر؟

پاسخ: روزه را باطل نمی کند؛ مگر اینکه به حلق انسان برسد.

پرسش: حکم اماله با جامد (که از آن با عنوان شیاف تعبیر می شود) چیست؟

پاسخ: جایز است و روزه را باطل نمی کند.

پرسش: آیا تزریق عضلانی و در رگ (آمپول) روزه را باطل می کند؟

پاسخ: روزه را باطل نمی کند.

پرسش: حکم «تزریق مغذی» که معمولاً در رگ انجام می شود چیست؟

پاسخ: روزه را باطل می کند.

پرسش: آیا انتقال خون در حین روزه داری (از مکلف یا به مکلف) صحیح است؟

پاسخ: جایز است و روزه را باطل نمی کند.

برخی دیگر از احکام مفطرات:

پرسش: آیا امساک کردن در طول روز برای هرکسی که روزه اش با انجام یکی از مفطرات باطل شود واجب است؟

پاسخ: مستحب است امساک کند.

پرسش: هر آنچه از مفطرات ذکر شد، در صورت عمدی بودن از سوی روزه دار روزه را باطل می کند یا در صورت سهو؟

پاسخ: تمام آنچه بیان کردیم فقط در صورت عمدی بودن از سوی روزه دار روزه را باطل می کند -چه روزه دار بداند و چه نداند- و اگر از روی سهو باشد روزه را باطل نمی کند.

پرسش: آیا روزه ای که سهو باطلش نمی کند، فقط روزه واجب است؟

پاسخ: وقتی یک مفطر سهواً انجام شود روزه باطل نمی شود؛ چه روزه واجب باشد و چه مستحب.

پرسش: اگر روزه دار را به افطار کردن مجبور کنند یا مفطری در حلقش ریخته شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: روزه اش باطل نمی شود؛ چه روزه اش واجب باشد و چه مستحب.

پرسش: آیا مکیدن انگشتر، جویدن غذا برای کودک (اینکه غذا را با دندانش برای کودک خرد کند تا جویدن آن برایش آسان شود)، غذا دادن به پرندگان (غذا را در دهان خود قرار دهد تا پرنده آن را با منقارش بگیرد) و مزه مزه کردن غذا (که معمولاً با زدن زبان انجام می شود) تأثیری بر روزه دارد؟

پاسخ: هیچ یک از این امور اشکالی ندارند.

پرسش: حکم فرورفتن در آب برای مردان در حال روزه (وارد شدن در آب به گونه ای که آب تمام جسم جز سر را در برگیرد) چیست؟

پاسخ: اشکالی ندارد.

پرسش: حکم مسواک زدن برای نماز در خصوص روزه دار چیست؟

پاسخ: مسواک زدن برای نماز با مسواک - چه تر و چه خشک - مستحب است.

پرسش: حکم مسواک زدن با خمیر دندان - به خصوص اگر به عنوان مثال به دلیل وجود

مشکلی در دندان هایش عادت به چنین کاری داشته باشد - چیست؟

پاسخ: جایز است.

قضا و كفاره

پرسش: قضای روزه روزهایی که روزه اش را شکسته است و كفاره در خصوص افطار

عمدی روزه ماه رمضان که عبارت است از: آزاد کردن یک بنده یا روزه دو ماه بیایی یا

غذا دادن به شصت مسکین؛ چه هنگام واجب می شود؟

پاسخ: قضا به همراه كفاره با چند مسئله واجب می شود:

۱. خوردن و آشامیدن چه به صورت معمول و چه غیر معمول؛

۲. جماع به صورتی که سر آلت در جلو یا پشت زن پنهان شود. طبیعتاً در این خصوص

اگر با زن حلال خودش جماع کرده باشد كفاره به صورت اختیاری خواهد بود؛ اما در

صورت جماع با غیر از زن حلال - به صورتی که بیان خواهد شد - تمام كفاره های سه گانه

واجب می شود؛

۳. باقی ماندن عمدی بر جنابت تا هنگامی که فجر طلوع کند؛

۴. خوابیدن جُنُب بدون داشتن نیت غسل تا وقتی که فجر طلوع کند؛

۵. استمنا؛

۶. رساندن غبار به حلق؛

۷. استعمال دخانیات؛

۸. دروغ بستن بر خدا، امامان و مه‌دین (علیهم السلام)؛

۹. فرورفتن در آب به صورتی که روزه را باطل کند که با انجام این عمل نیز قضا و کفاره هر دو واجب می شود.

پرسش: آیا کفاره در صورت افطار عمدی و از روی علم واجب می شود؟ یا شامل افطار از روی جهل نیز می شود؟

پاسخ: شامل کسی که جاهل به حکم است نمی شود.

پرسش: کفاره در کدام یک از انواع روزه واجب می شود؟

پاسخ: کفاره واجب نمی شود؛ مگر در:

۱. روزه ماه رمضان و کفاره افطار در آن، به صورت اختیاری از بین موارد سه گانه ای است که گفته شد؛

۲. کسی که روزه ای را قضا می کند، اگر پس از نیمروز روزه را بشکند؛ که این کفاره عبارت است از: غذادادن به ده مسکین و اگر از این کار ناتوان بود سه روز پشت سرهم روزه بگیرد؛ اما اگر پیش از نیمروز افطار کند چیزی بر عهده اش نخواهد بود؛

۳. روزه نذر معین؛ مثلاً اگر نذر کند که روز سوم شعبان را روزه بگیرد؛ ولی آن روز را روزه نگیرد واجب است آن را قضا کند و کفاره تخلف از نذر را نیز به جا آورد که این کفاره نیز مثل کفاره افطار عمدی در ماه رمضان است؛

۴. روزه اعتکاف زمانی که واجب شود؛ چرا که اعتکاف سه روز است و اگر دو روز در اعتکاف باقی بماند، روزه روز سوم واجب می شود و اگر در روز سوم افطار کند کفاره واجب می شود که توضیح بیشتر آن در احکام اعتکاف خواهد آمد.

پرسش: غیر از موارد چهارگانه گفته شده آیا کفاره در سایر موارد افطار روزه نیز واجب است؟

پاسخ: در غیر از چهار مورد گفته شده کفاره واجب نیست؛ مثل «روزه کفاره، نذر نامعین و روزه مستحبی»؛ حتی اگر روزه باطل شود.

پرسش: آیا بر کسی که از روی فراموشی غذا بخورد و گمان کند روزه‌اش باطل شده است و سپس عمداً افطار کند، قضا و کفاره هر دو واجب می‌شود؟

پاسخ: روزه‌اش باطل و قضا بر او واجب است؛ ولی کفاره واجب نیست.

پرسش: اگر غذا در حلقش گذاشته شود یا او را به نحوی مجبور به این کار کنند به طوری که اختیاری نداشته باشد، آیا روزه‌اش باطل می‌شود؟

پاسخ: روزه‌اش باطل نمی‌شود.

پرسش: اگر روزه‌دار ترسانده شود و افطار کند (مثلاً به او گفته شود اگر غذا نخوری گردنت را می‌زنیم) حکمش چیست؟

پاسخ: قضا واجب است؛ اما کفاره‌ای بر عهده‌اش نیست.

پرسش: کفاره افطار در ماه رمضان چیست؟

پاسخ: کفاره در ماه رمضان عبارت است از: آزادکردن یک بنده یا روزه دو ماه پشت سرهم یا غذا دادن به شصت مسکین و فرد در انجام هریک از این‌ها مخیر است.

پرسش: و آیا کفاره در افطارکردن با امر حرام (مثلاً مقاربت با زن غیرحلال یا خوردن گوشت خوک) و افطارکردن با امر حلال (مثل مقاربت با همسر خود یا خوردن نان) تفاوت دارد؟

پاسخ: در صورت بازکردن روزه با فعل حرام هر سه کفاره واجب می‌شود (هر سه مورد گفته شده را انجام بدهد) و در صورت افطارکردن با فعل حلال یک کفاره واجب است (یک بنده آزاد کند یا دو ماه پشت سرهم روزه بگیرد یا به شصت نفر مسکین غذا بدهد).

پرسش: یکی از کفاره‌های اختیاری، آزادکردن یک بنده است؛ ولی اگر بخواهد بنده‌ای آزاد کند و بنده‌ای نیابد چه کار باید بکند؟

پاسخ: بهایش را به امام (علیه السلام) بپردازد.

پرسش: بهای آزادکردن بنده در این زمان چقدر است؟

پاسخ: قیمت یا ساقطکردن آن یا مقداری از آن را امام معین می‌کند.

پرسش: آخرین انتخاب از کفاره‌های اختیاری غذا دادن است. آیا در این انتخاب شرط خاصی وجود دارد؟ یا هرگونه غذایی که باشد کفایت می‌کند؟ و اینکه غذای پخته شده یا برخی از انواع نان یا کلوچه‌ها یا لبنیات یا میوه‌ها یا سبزیجات و موارد دیگر از این دست باشد کفایت می‌کند؟

پاسخ: آنچه قوت غالب باشد؛ مثل گندم، جو و آرد آن‌ها و دانه و خرما و میوه و...؛ حتی اگر به صورت پخته یا کنسرو شده باشد جایز است؛ مثل میوه‌ها، غذاهای کنسرو شده، کلوچه و دانه‌های پخته شده و... .

پرسش: آیا طعام دادن چندباره به یک مسکین و محاسبه آن به تعداد دفعات تکرار شده کافی خواهد بود؟

پاسخ: اگر کفاره‌ها متعدد باشد کفایت خواهد کرد.

پرسش: کفاره کسی که قضای یک روز ماه رمضان را پس از نیمروز افطار کند چیست؟

پاسخ: غذا دادن به ده نفر مسکین و اگر از این کار ناتوان باشد سه روز متوالی روزه بگیرد. این کفاره، کفاره ترتیبی است؛ به این معنا که ابتدا مسئله اول واجب است (غذا دادن به ده نفر مسکین) و اگر از انجام آن ناتوان باشد به مسئله دوم منتقل می‌شود (روژه سه روز متوالی).

پرسش: کفاره افطار در روزه نذر معین چیست؟

پاسخ: اگر هنگامی که روزه را به صورت معین نذر کرده است افطار کند (یعنی نذر کرده است که وقت معینی را روزه بگیرد؛ مثل روزهای معینی از یک ماه معین از یک سال معین) واجب است قضا و کفاره بزرگ اختیاری را انجام دهد (یعنی آزاد کردن یک بنده یا روزه دو ماه متوالی یا غذا دادن به شصت مسکین).

پرسش: ضمن واجب کننده‌های قضا و کفاره بر روزه دار، دروغ بستن بر خدا، امامان و مهدیین (علیهم السلام) را بیان کردید که شکی در حرمت آن وجود ندارد؛ اما معنای بیان کردن

حرمت آن در اینجا چیست؟

پاسخ: دروغ بستن بر خدا، امامان و مهدیین (علیهم السلام) بر روزه دار و غیر روزه دار حرام و بر روزه دار اکیداً حرام است و با این کار قضا و کفاره واجب می شود.

پرسش: کفاره این کار (دروغ بستن بر خدا، امامان و مهدیین (علیهم السلام)) چیست؟

پاسخ: همان کفاره کسی است که در ماه رمضان روزه اش را بشکند (آزاد کردن یک بنده یا روزه دو ماه متوالی یا غذا دادن به شصت مسکین).

پرسش: همین سؤال را در خصوص فرورفتن در آب دارم.

پاسخ: فرورفتن در آب به صورتی که روزه را باطل کند کفاره و قضا را واجب می کند و کفاره اش همان است که گفته شد.

پرسش: آیا شکستن روزه با انجام اماله، قضا و کفاره دارد؟

پاسخ: اماله با جامد اشکالی ندارد؛ ولی با مایع حرام است و با این کار قضا واجب می شود؛ ولی کفاره ای ندارد.

پرسش: کسی که جنب شود و با داشتن نیت غسل بخوابد؛ سپس بیدار شود و برای بار دوم با داشتن نیت غسل بخوابد؛ سپس بیدار شود و برای بار سوم با داشتن نیت غسل بخوابد تا فجر طلوع کند، حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: قضا بر او واجب است؛ ولی کفاره لازم نیست.

پرسش: قضا کردن در روزه واجب معین (مثل روزه ماه رمضان) چه هنگام واجب می شود؟

پاسخ: قضا کردن در موارد زیر واجب می شود:

۱. عمل باطل کننده را پیش از توجه به فجر و تحقیق و تفحص درباره طلوع یا عدم طلوع فجر انجام داده باشد؛ با وجود اینکه توانایی این کار را داشته است؛
۲. به گفتار کسی که خبر داده فجر طلوع نکرده است اعتماد کرده باشد؛ با وجود اینکه توانایی دانستن این مطلب را داشته و به واقع فجر نیز طلوع کرده باشد؛

۳. به سخن کسی که از طلوع فجر خبر داده، عمل نکرده و به گمان دروغ بودن خبر او کار باطل کننده را انجام داده است؛

۴. به تقلید از شخصی که می گوید شب شده، افطار کرده (طبق سخن او عمل کرده) و سپس مشخص شده که خبر وی صحیح نبوده است؛

۵. بر اثر تاریکی که شخص را به این گمان می اندازد که داخل شب شده، افطار کرده است (مثلاً آسمان با ابر پوشیده شده باشد و او گمان کند که شب شده و افطار کرده در حالی که هنوز شب نشده باشد).

پرسش: و اگر گمان غالب به داخل شدن شب پیدا کرده و افطار کند؛ سپس مشخص شود که وقت داخل نشده حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: افطار به شمار نمی رود و روزه اش باطل نمی شود.

۶. قی کردن عمدی؛

پرسش: اگر بدون اختیار قی کند حکمش چیست؟

پاسخ: روزه اش شکسته نمی شود و صحیح است و قضایی بر عهده اش نخواهد بود.

۷. إماله با مایع؛

۸. داخل شدن آب به حلق برای خنک شدن؛ (به این معنا که اگر آب را به منظور خنک شدن وارد دهانش کند و خارج سازد، سپس آب بدون قصد به حلقش برسد، روزه اش باطل می شود و قضا بر او واجب خواهد بود).

پرسش: اگر آب داخل شده به حلق به جهت مضمضه کردن برای وضو باشد، آیا روزه را باطل و قضا را واجب می کند؟

پاسخ: چیزی بر عهده اش نیست، روزه اش صحیح است و قضایی بر عهده او نخواهد بود.

۹. بازگشتن شخص جنب به خواب برای دومین مرتبه با داشتن نیت غسل تا وقتی که فجر طلوع کند (مثلاً محتلم شود و با داشتن نیت غسل بخوابد؛ سپس بیدار شود و دوباره

۳۰..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

با نیت اینکه پیش از فجر غسل خواهد کرد بخوابد و بیدار شود و ببیند که فجر طلوع کرده است، حکم چنین شخصی وجوب قضاست).

۱۰. اِما (خارج شدن منی) برای کسی که با شهوت به کسی نگاه کند که نگاه کردن بر او حرام است؛ که این کار نیز قضا را واجب می کند.

پرسش: اگر کسی که به او نگاه کرده است زنی حلال (همسرش) باشد، آیا قضا بر او واجب می شود؟

پاسخ: قضا بر او واجب نیست و روزه اش صحیح است.

پرسش: پس از بیان مفطراتی که روزه را باطل می کند پرسش دیگری مطرح می شود: چیزهای دیگری نیز وجود دارد که غسل را واجب می کند؛ آیا هرچیزی که غسل را واجب کند روزه را باطل می کند؟ مثل لمس کردن میت؟

پاسخ: فقط چیزهایی که گفتیم روزه را باطل می کند - که جزئیاتش به تفصیل بیان شد - اما مس میت روزه را باطل نمی کند.

از جمله سایر مسائل متعلق به روزه (از نظر باطل کردن، قضا و کفاره):

پرسش: اگر برای مداوا چیزی را مضمضه کند (مثلاً اگر دندان هایش مشکلی دارد و نیازمند استعمال دارویی است که مضمضه اش کند) یا قرص یا چیزهای دیگری در دهانش بگذارد که به حلقش برسد، آیا روزه اش باطل می شود؟

پاسخ: اگر این عمل را برای غرضی صحیح انجام دهد روزه اش باطل نمی شود؛ اما اگر عبث و بیهوده انجام دهد لازم است قضا کند.

پرسش: حکم بلعیدن باقی مانده غذا که از لای دندان روزه دار خارج می شود چیست؟

پاسخ: بلعیدن آن حرام است؛ بنابراین اگر عمداً بلعد، واجب است قضا و کفاره را ادا کند؛ ولی اگر سهواً باشد روزه اش صحیح است و چیزی برعهده اش نیست.

پرسش: گفته شد که روزه با چیزی که از راه حلق به شکم برسد باطل می‌شود؛ حال سؤال این است که آیا روزه با چیزی که از راهی غیر از حلق به شکم برسد نیز باطل می‌شود؟

پاسخ: هر آنچه به شکم برسد حتی از راهی غیر حلق، روزه را باطل می‌کند؛ جز تزریق با مایع در عضله یا رگ که باطل‌کننده نیست و روزه را باطل نمی‌کند؛ اما اماله با مایع در مقعد نیز، مفطر است و روزه را باطل می‌کند.

پرسش: آیا ریختن دارو در آلت بول مرد روزه را باطل می‌کند؟

پاسخ: روزه را باطل نمی‌کند.

پرسش: آیا هنگام روزه، کشیدن دندان یا مداوای آن در حالت اختیار با علم به اینکه به‌طور معمول نمی‌تواند مانع رسیدن ترشحات به حلق شود جایز است؟ و به‌طور کلی آیا روزه با بلعیدن خون همراه بزاق باطل می‌شود؛ در حالی که گاهی از وجود خون در میان دندان‌هایش مطلع است و گاهی نسبت به آن شک دارد؟

پاسخ: بلعیدن عمدی خون حرام است و روزه را باطل می‌کند؛ ولی اگر عمداً نباشد باعث شکسته‌شدن روزه نمی‌شود. کشیدن دندان یا مداوای آن یا انجام عمل جراحی در دهان و کارهای مشابه دیگر در هنگام روزه‌داری اگر یقین داشته باشد که منجر به بلعیدن مقداری از خون یا ترشحات خواهد شد جایز نیست.

پرسش: آیا استعمال اسپری (اسپری آسم) در حالت اضطراری در ماه رمضان

باطل‌کننده روزه است؟

پاسخ: باطل‌کننده نیست.

پرسش: برخی از بیماری‌های مزمن نیازمند خوردن داروست. آیا این می‌تواند عذری برای افطار کردن باشد؟ و چگونه می‌تواند قضا کند، در حالی که در طول سال به همین وضعیت است؟

پاسخ: چنین شخصی بیماری است که اگر امکان پرهیز از مداوا در وضعیت روزه‌داری

را نداشته باشد یا نتواند به جای بلعیدن دارو در حال روزه مداوا را از طریق تزریق عضلانی یا تزریق در رگ انجام دهد، افطار کردن برایش جایز است و اگر بیماری اش تا ماه رمضان بعدی ادامه یابد قضا از او ساقط می شود و به جای هر روز یک مُد کفاره می دهد (سه چهارم کیلوگرم یعنی ۷۵۰ گرم).

پرسش: آیا در خصوص «مُدّ» - که در برخی موارد از مسائل روزه به آن مقدار کفاره داده می شود - شرط خاصی وجود دارد؟ یا می تواند هر نوع غذایی با هر کیفیتی باشد؟ آیا پخته بودن آن، مثل یک بشقاب برنج پخته که وزنش سه چهارم کیلوگرم باشد یا برخی از انواع نان یا شیرینی ها یا میوه یا لبنیات یا سبزیجات و سایر چیزها با وزن ذکر شده کفایت می کند؟

پاسخ: هر آنچه قوت غالب باشد؛ مانند گندم و جو و آرد آن ها و دانه و خرما و میوه و...؛ حتی اگر پخته یا کنسرو شده باشد جایز است؛ مثل میوه ها، غذاهای کنسرو شده، شیرینی ها و دانه پخته شده و....

پرسش: کسی که روزه روزهای فراوانی از ایامی را که در عافیت بوده است برعهده دارد و همین طور در خصوص نماز - و اکنون در عافیت و سلامتی نیست و برای مداوا دارو مصرف می کند، حکم قضا یا کفاره اش چیست؟

پاسخ: بیماری که قضای نماز و روزه ایامی را که در سلامتی بوده است بر ذمه اش دارد، اگر امید به شفایافتن از بیماری داشته باشد منتظر بماند تا شفا یابد و قضا را انجام بدهد و کفاره را ادا کند و اگر کفاره را با غذا دادن به مساکین ادا کند واجب است به آن مبادرت کند، حتی پیش از شفایافتن؛ ولی اگر بیماری اش مزمن است و نمی تواند روزه بگیرد به جای هر روز فدیۀ مشخص را بدهد؛ یعنی سه چهارم کیلوگرم غذا.

پرسش: برخی داروها را می توان بدون نوشیدن آب خورد - مثل برخی قرص های کوچک و نظایر آن - آیا این نیز مفطر است؟

پاسخ: بلعیدن قرص، مُفطر (باطل کننده) روزه است.

پرسش: آیا بلعیدن خلط (فضولاتی که با صاف کردن صدا و مانند آن از سینه خارج می شود) و بزاق (آب دهان) تأثیری بر روزه دارد؟

پاسخ: اگر از دهان جدا نشده باشد (از دهان خارج نشده باشد) روزه را باطل نمی کند؛ حتی اگر عمدی باشد؛ ولی اگر از دهان خارج شود سپس بازگردد و آن را داخل دهان کند و ببلعد، روزه را باطل می کند.

پرسش: برای روشن شدن بیشتر: اگر خلط از جای خود کنده شود و داخل دهان بیاید، آیا بلعیدنش جایز است؟ اگر عمداً باشد چطور؟

پاسخ: مادامی که از دهان جدا نشود بلعیدنش جایز است.

پرسش: حکم بلعیدن فضولاتی که از سر پایین می آید هنگامی که روان شود و به حلق برسد چیست؟

پاسخ: اگر بدون قصد آن را ببلعد روزه را باطل نمی کند (مثل وقتی که سرما خورده است و به طور معمول ترشحات از سر پایین می آید و به داخل دهان می رسد که در این صورت اگر آن را بدون قصد و عمد ببلعد روزه را باطل نمی کند)؛ ولی اگر عمداً ببلعد (مثلاً به زور از سرش بکشد و ببلعد) روزه را باطل می کند.

پرسش: جویدن چیزی که طعم دارد مثل آدامس- آیا تأثیری بر روزه دارد؟

پاسخ: روزه را باطل می کند.

پرسش: با توجه به اینکه صحبت از آدامس پیش آمد، مایلیم حکم جویدن آدامس برای مرد و زن در سایر اوقات غیر از روزه را نیز بدانیم و اینکه آیا سقز یا جویدنی گیاهی نیز همان حکم را دارد؟

پاسخ: برای زن اشکالی در این کار وجود ندارد؛ ولی برای مرد کراهت دارد؛ اما در خصوص جویدنی های گیاهی که برای مداوا به کار می رود اشکالی وجود ندارد.

پرسش: اگر در حالتی فجر طلوع کند که در دهانش غذا وجود دارد چه کار باید بکند؟ و اگر آن را ببلعد چه حکمی دارد؟

پاسخ: آن را از دهانش خارج کند و اگر آن را ببلعد روزه اش باطل می شود و باید قضا کرده، کفاره را نیز ادا کند.

پرسش: اگر کسی که خودش به تنهایی هلال ماه رمضان را دیده باشد (فقط او هلال را دیده است) روزه اش را بشکند حکمش چیست؟

پاسخ: قضا و کفاره بر او واجب می شود.

پرسش: کسی که می خواهد روزه بگیرد تا چه هنگامی می تواند جماع کند؟ و اگر یقین به تنگ بودن وقت طلوع داشته باشد و با همسرش نزدیکی کند، حکمش چیست؟

پاسخ: تا هنگامی که پیش از طلوع فجر به مقدار جماع کردن و غسل پس از آن وقت داشته باشد جماع جایز است؛ ولی اگر یقین به تنگ بودن وقت داشته باشد و جماع کند روزه اش باطل است و قضا و کفاره برعهده اش خواهد بود.

پرسش: اگر به گمان اینکه وقت کافی در اختیار دارد چنین کند (جماع کند)؛ سپس معلوم شود که وقت تنگ بوده است و پیش از غسل داخل وقت شود، حکم روزه اش چه خواهد بود؟

پاسخ: اگر پیش از انجام این کار به وقت توجه داشته و تحقیق کرده باشد (مثلاً در خصوص وقت باقی مانده تا طلوع فجر و آنچه برای انجام غسل نیاز دارد تحقیق کرده باشد) روزه اش صحیح است و چیزی برعهده اش نیست؛ ولی اگر اهمال و کوتاهی کرده باشد (مثلاً در خصوص وقت باقی مانده تا فجر و فاصله حمام از خانه اش در صورتی که حمام بیرون از خانه باشد یا وجود و نبود آب و سایر موارد تحقیق نکرده باشد) باید قضا کند.

پرسش: اگر روزه دار کاری را که موجب کفاره است تکرار کند، آیا کفاره نیز تکرار می شود؟

پاسخ: کفاره، با تکرار کردن موجبات کفاره در صورتی تکرار می شود که در دو روز مختلف که کفاره به آن مربوط است، واقع شود (مثلاً اگر در یک روز از ماه رمضان عمداً

غذا بخورد و در روز دیگر آب بیاشامد دو کفاره بر او واجب است؛ ولی اگر واجب‌کننده کفاره در یک روز تکرار شود، کفاره تکرار نمی‌شود و تفاوتی ندارد که واجب‌کننده کفاره از یک جنس باشد (مثل دو بار خوردن در یک روز) یا از دو جنس مختلف (مثل خوردن و آشامیدن و جماع در یک روز).

پرسش: کسی که واجب‌کننده کفاره را انجام دهد (مثل خوردن) سپس وجوب روزه، با سفر یا حیض و مانند آن ساقط شود، آیا کفاره نیز از او ساقط می‌شود؟
پاسخ: کفاره‌اش ساقط نمی‌شود.

پرسش: کسی که در ماه رمضان با علم و آگاهی و عمدتاً روزه‌اش را بشکند و این کار را تکرار کند، حکمش چیست؟

پاسخ: بار اول تعزیر می‌شود؛ (به‌عنوان مثال با ضربه تازیانه تأدیب می‌شود) و اگر تکرار کرد برای بار دوم تعزیر می‌شود و اگر بازهم تکرار کرد کشته می‌شود.

پرسش: حکم مردی که در ماه رمضان همسرش را مجبور به جماع کند، در حالی که هر دو روزه هستند چیست؟

پاسخ: کفاره و قضا بر مرد واجب است؛ ولی کفاره و قضا برعهده همسرش نخواهد بود.

پرسش: اگر زن اطاعت کند (زن راضی به جماع شود) حکم آن دو چیست؟

پاسخ: روزه هر دو باطل و بر هرکدام کفاره‌ای از طرف خودش واجب می‌شود و هر دو با بیست‌وپنج ضربه تازیانه تعزیر می‌شوند.

پرسش: اگر شخصی یک زن بیگانه را وادار به جماع کند (زن بیگانه را غصب کند)، در حالی که آن زن روزه‌دار است، حکمش چیست؟

پاسخ: روزه زن صحیح است و کفاره و قضای برعهده‌اش نیست و مرد باید کفاره بدهد، قضا کند و کشته شود و در کشتنش باید شکنجه و با شمشیر بر صورتش ضربه زده شود.

۳۶..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

پرسش: هرکس که دو ماه روزه پی در پی بر او واجب شود و از گرفتن روزه آن دو ماه ناتوان باشد، چه کار باید بکند؟

پاسخ: هجده روز روزه بگیرد و اگر کلاً از روزه گرفتن ناتوان باشد از خدا طلب آمرزش کند و این کفاره او خواهد بود.

پرسش: آیا در روزه گرفتن هجده روزه، پی در پی بودن شرط است؟

پاسخ: شرط نیست.

پرسش: اگر با استغفار و طلب آمرزش کفاره را ادا کند؛ سپس بعد از استغفار توانایی ادای یکی از کفاره‌ها را مثل آزادکردن یک بنده یا غذا دادن به شصت مسکین پیدا کند یا توانایی روزه گرفتن دو ماه پی در پی را پیدا کند، حکم چیست؟

پاسخ: وقتی کفاره‌اش را ادا می‌کند پس از ادای آن دیگر چیزی برعهده‌اش نخواهد بود؛ حتی اگر کفاره‌اش استغفار بوده باشد.

پرسش: آیا جایز است شخص دیگری برای ادای کفاره از سوی کسی که کفاره بر او واجب شده است پیش قدم شود؟

پاسخ: جایز نیست؛ مگر در صورتی که مال یا غذا را به او بدهد و او از طرف خودش کفاره را ادا کند.

پرسش: آیا می‌توان کفاره را از طرف میت ادا کرد؟

پاسخ: ادای کفاره از طرف میت حتی با روزه گرفتن نیز جایز است؛ چه برسد به آزادکردن بنده و غذا دادن.

مواردی که بر روزه‌دار مکروه است؛

پرسش: چه چیزهایی برای روزه‌دار مکروه است؟

پاسخ: نه مورد:

۱. مباشرت با زنان با بوسیدن، لمس کردن و ملاعبه؛

۲. سرمه کشیدن با چیزی که در آن صبر (صبر میوه‌ای است بسیار تلخ که آب آن برای درمان برخی بیماری‌های چشم با سرمه مخلوط می‌شود) یا مشک است؛
۳. خارج کردن خون طوری که موجب ضعف شود؛ مثل حجامت و کشیدن دندان وقتی موجب عارض شدن ضعف بر روزه‌دار شود؛
۴. به حمام رفتن؛
۵. آنفیه (ریختن دارو در بینی) به طوری که به حلق نرسد؛
۶. بوییدن گیاهان و کراحت در بوییدن گل نرگس تأکید دارد؛
۷. اماله با جامد (شیاف)؛
۸. مرطوب کردن لباس در حالی که پوشیده است؛
۹. نشستن زن در آب.

۳. زمان روزه

که رکن سوم از ارکان روزه است و توضیح احکام مربوط به آن طی پرسش و پاسخ‌های زیر ارائه خواهد شد:

پرسش: مدت زمانی که روزه طی آن صحیح است چیست؟

پاسخ: در طول روز (از طلوع فجر تا غروب خورشید) است و نه شب.

پرسش: آیا وقتی که هلال ماه آشکار شود جایز است روزه‌داران افطار کنند؟

پاسخ: باید روزه‌دار در هر روز از روزهای ماه رمضان روزه‌اش را به پایان برساند؛ همین طور در آخرین روز از ماه رمضان حتی اگر هلال را پیش از مغرب دیده باشد.

پرسش: حق تعالی می‌فرماید: ﴿اتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾ (روزه را تا شب به پایان برسانید). مقصود از این وقت چیست؟ آیا منظور این است که آشکار شدن اولین ستاره در آسمان اعلان داخل شدن به شب است تا روزه‌دار افطار کند؟

پاسخ: افطار کردن با داخل شدن به وقت نماز مغرب جایز است.

پرسش: اگر نذر کند که شب را روزه بگیرد، آیا نذرش منعقد می‌شود و واجب است به آن وفا کند؟

پاسخ: منعقد نمی‌شود و چنین روزه‌ای بر او واجب نخواهد بود.

پرسش: آیا در صورتی که در نذرش شب را به روز ضمیمه کند یعنی نذر کند که روز و شب را روزه بگیرد نذرش منعقد می‌شود؟

پاسخ: باز هم منعقد نمی‌شود و روزه بر او واجب نمی‌شود.

پرسش: حکم روزه عید فطر و عید قربان چیست؟

پاسخ: روزه عید فطر و عید قربان صحیح نیست.

پرسش: اگر روزه گرفتن در این دو عید را نذر کند آیا نذرش منعقد می شود؟

پاسخ: منعقد نمی شود.

پرسش: اگر روزه روز معینی را نذر کند و به طور اتفاقی آن روز مصادف با یکی از دو عید شود (مثلاً نذر کند در روزی که خداوند برادر زندانی اش را آزاد کند روزه بگیرد و آن روز مصادف با روز عید قربان شود) حکم چه خواهد بود؟

پاسخ: روزه اش صحیح نیست.

پرسش: و آیا قضا این روزی که روزه گرفتنش را نذر کرده، واجب است؟

پاسخ: قضا آن واجب نیست؛ هرچند بهتر است قضا کند.

پرسش: آیا برای کسی که در منا هست صحیح است روزه ایام تشریق را نذر کند (ایام تشریق عبارتند از: روزهای ۱۱، ۱۲ و ۱۳ ذی الحجه)؟

پاسخ: نذرش صحیح نیست و منعقد نمی شود؛ زیرا روزه ایام تشریق برای کسی که در منا هست جایز نیست.

پرسش: اگر روزه روز معینی را نذر کند و آن روز مصادف با ایام تشریق شود و او در منا باشد حکم چیست؟

پاسخ: نذرش منعقد نمی شود و قضا آن بر او واجب نیست.

پرسش: برای روش تعیین کردن وقت روزه: آیا در خصوص طلوع فجر جایز است به رسانه ها، تلویزیون و سایر وسایل اطلاع رسانی که در کشورهای اسلامی وجود دارند اعتماد کنیم؟ یا حتماً باید خود شخص تفحص و دقت کند؟ و اگر شناختی از روش تعیین اوقات نداشته باشیم چه باید بکنیم؟

پاسخ: در خصوص تلویزیون و رسانه ها و سایر وسایل اطلاع رسانی مانند تقویم - که حکمش در بحث نماز گذشت - باید چند مورد از وقت های آنها را تحقیق و تفحص کنیم تا میزان دقت آنها و مطابقتشان را با وقت شرعی به دست آوریم؛ اگر مطابق با وقت شرعی باشد به آن عمل می کنیم و در غیر این صورت خیر. پاسخی که در خصوص وقت

۴۰..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

نماز تقدیم شد به شرح زیر است:

«اگر تقویم موافق با اوقات شرعی باشد می توان طبق آن عمل کرد؛ بنابراین پیش از اقدام به عمل به آن ابتدا باید به تحقیق درباره تقویم و میزان دقت مطابقت داشتن آن با اوقات شرعی توجه شود.»

۴. کسی که روزهاش صحیح است

مقصود روزه دار است و در جهت شناختن کسی که روزه اش صحیح است احکام توضیح دهنده آن را ارائه می دهیم:

پرسش: روزه چه کسی صحیح است؟

پاسخ: کسی که عاقل و مؤمن باشد و بلوغ شرط نیست.

پرسش: آیا روزه کافر صحیح است؟

پاسخ: روزه کسی که به پیامبر، ائمه یا مهدیین (علیهم السلام) کافر است صحیح نیست؛ هرچند بر او واجب است.

پرسش: آیا روزه دیوانه صحیح است؟

پاسخ: صحیح نیست.

پرسش: کسی که بی هوش است؛ اگر نیت روزه کرده، سپس بی هوش شده باشد، آیا روزه اش صحیح است؟

پاسخ: اگر پیش از بی هوش شدن نیت روزه کرده باشد، روزه اش صحیح است.

پرسش: حکم (روزه) کودک مُمیز چیست؟

پاسخ: صحیح است.

پرسش: اگر کودک ممیز برای روزه گرفتن از طرف میتی که فرزند بزرگش از بری کردن

ذمه‌اش کوتاهی کرده است داوطلب شود، آیا روزه‌اش به نیت میت صحیح خواهد بود؟

پاسخ: روزه‌اش صحیح است و کفایت می‌کند.

پرسش: آیا روزه شخص خوابیده صحیح است؟

پاسخ: کسی که خوابیده است، اگر پیش از خواب نیت روزه کرده باشد روزه‌اش صحیح است؛ حتی اگر خوابش تا شب ادامه داشته باشد و اگر با وجود اینکه روزه بر او واجب است نیت روزه‌اش را منعقد نکرده باشد، سپس فجر در حالی که او خواب است طلوع کند و خوابش تا نیمروز خورشید ادامه پیدا کند باید قضا کند (زیرا پیش‌تر گفتیم که وقت نیت تا نیمروز ادامه دارد و پس از زوال، وقت نیت کردن از دست می‌رود)؛ مگر در خصوص روزه ماه رمضان که نیت، در ابتدای ماه کفایت می‌کند و روزه‌اش صحیح است؛ هرچند که برای آن روز پیش از خوابیدن نیت نکرده و تا پس از نیمروز خوابش ادامه داشته باشد.

پاسخ: حکم روزه حائض و نفّسا (زنان زائو) چیست؟

پاسخ: روزه حائض و زائو صحیح نیست و تفاوتی نمی‌کند که عذر (حیض و نفاس) پیش از غروب حاصل شود (مثلاً روزه‌دار بوده است و پیش از غروب خون ببیند که در این صورت روزه آن روز باطل می‌شود) یا عذر پس از فجر قطع شود (مثلاً حائض بوده است و پس از طلوع فجر خون قطع شود که در این صورت نیز روزه آن روز او صحیح نیست).

پرسش: آیا روزه مستحاضه صحیح است؟

پاسخ: روزه زن مستحاضه صحیح است به شرط اینکه غسل‌هایی را که بر او واجب است انجام دهد (در صورتی که وضعیت استحاضه کثیره داشته باشد) یا غسل کند (در صورتی که حالت استحاضه متوسطه داشته باشد) آن‌چنان که در احکام طهارت گذشت.

پرسش: آیا روزه گرفتن در سفر صحیح است؟

پاسخ: روزه واجب مسافری که شکسته‌خواندن نماز بر او لازم است صحیح نیست؛ مگر در سه مورد:

۱. روزه سه روز بدل از قربانی (کسی که در حج، قربانی و بهای آن را نداشته باشد باید

۴۲..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

به جای سه روز روزه بگیرد؛ در حالی که در سفر است)؛

۲. هجده روز روزه به جای قربانی کردن شتر برای کسی که عمداً پیش از غروب از عرفات بازگردد (هرکس عمداً پیش از غروب از عرفات خارج شود واجب است شتری را ذبح کند که کفاره این کارش است؛ اگر بهای شتر را نداشته باشد، به جای آن هجده روز در حج روزه می گیرد)؛

۳. نذر مشروط چه در سفر باشد و چه در حضر (مثل کسی که نذر کند هفته اول شعبان را روزه بگیرد؛ چه مسافر باشد و چه نباشد)؛ چنین شخصی باید به نذر و روزه اش وفا کند، حتی در حال مسافرت.

پرسش: آیا روزه مستحب در سفر صحیح است؟

پاسخ: روزه مستحبی مسافر صحیح است، مگر در ماه رمضان.

پرسش: وضعیت روزه کسی که در حکم شخص مقیم باشد (کسانی که در احکام نماز آن ها را یاد کردیم؛ مثل کسی که نیت اقامت ده روزه در شهری را داشته یا کسی که در یک شهر سی روز را در حال تردید سپری کرده باشد یا شخص کثیرالسفر، مثل راننده و تاجری که برای تجارت سفر می کند یا کسی که سفرش گناه محسوب می شود) چگونه است؟

پاسخ: روزه اش صحیح است؛ چه واجب باشد و چه مستحب.

پرسش: آیا روزه شخص جنب - اگر غسل را با وجود توانایی بر انجام آن عمداً تا طلوع فجر ترک کند صحیح است؟

پاسخ: صحیح نیست و قضا و ادای کفاره بر او واجب است.

پرسش: و اگر پس از فجر در حالی که جنب و روزه دار است بیدار شود (چه روزه قضا ماه رمضان باشد یا روزه مستحب یا روزه ماه رمضان یا نذر معین) حکمش چیست؟
پاسخ: اگر قضا روزه ماه رمضان باشد روزه اش منعقد نمی شود؛ اما اگر مستحب باشد منعقد می شود و صحیح است؛ به علاوه اگر روزه اش روزه ماه رمضان یا نذر معین

باشد منعقد می شود و صحیح است.

پرسش: آیا روزه بیمار صحیح است؟

پاسخ: روزه بیمار مادامی که زیانی به او نرسد صحیح است.

پرسش: چه کسی این زیان را مشخص می کند؟ خود مکلف یا پزشک متخصص؟ و اگر در تشخیص اختلاف داشته باشند چطور؟ و اگر مکلف گمانی خلاف نظر پزشک داشته باشد آیا سخنش پذیرفته است؟

پاسخ: این زیان را یا متخصص مشخص می کند یا تجربه مکلف. و اگر نظر پزشک متخصص و تجربه، هر دو برایش فراهم باشد می تواند به هر کدام که بخواهد اعتماد کند. چند مسئله باقی مانده:

پرسش: بلوغی که عبادات با آن واجب می شود با چه چیزی شناخته می شود؟

پاسخ: با احتلام (خارج شدن منی) یا روییدن (آشکار شدن موی خشن زیر شکم) یا پایان یافتن ۱۴ سال و وارد شدن به سال پانزدهم در مردان و پایان یافتن ۹ سال و وارد شدن به سال دهم در زنان.

پرسش: حکم دختر کوچکی که به بلوغ می رسد، ولی احکام روزه را به دلیل کم بودن سن رعایت نمی کند و عمداً کاری انجام می دهد که روزه را باطل می کند و ممکن است گاهی بداند یا گاهی نداند چیست؟ و اکنون اگر بزرگ شده باشد، آیا قضا همراه کفاره روزه های گذشته بر او واجب است؟ و اگر تعداد روزهایی را که مرتکب این کارها شده است نداند، چه مقدار باید قضا و کفاره ادا کند؟

پاسخ: اگر شخص بالغ عمداً روزه اش را باطل کند قضا و کفاره بر او واجب است و اگر در قضا کردن سستی کند تا رمضان دیگر برسد واجب است علاوه بر کفاره افطار عمدی یک مُد دیگر نیز ادا کند؛ اما اگر افطار یا باطل کردن روزه اش از روی جهل و نادانی بوده است فقط باید قضا کند.

پرسش: اگر چنین دختری بالغ شود و بخواهد در روزه های خیلی گرم که روزه گرفتن با

سختی زیادی صورت می‌گیرد روزه بگیرد، حکمش چیست؟

پاسخ: جایز است و روزه‌اش صحیح است؛ مگر اینکه روزه گرفتن موجب ضرری برای او شود که در این صورت افطار کند.

پرسش: چه زمانی کودک برای روزه گرفتن تمرین داده می‌شود؟

پاسخ: پسر و دختر خردسال پیش از بلوغ برای روزه گرفتن تمرین داده می‌شوند و در هفت سالگی در صورت توانایی و تحمل باید بر این مطلب تأکید کرد.

پرسش: در پرتو نور شریعت مقدس: والدین چگونه باید با پسر یا دختری که فریضه روزه را با وجود واجب بودن انجام نمی‌دهند برخورد کنند؟

پاسخ: بر والدین واجب است که پسران و دختران را پیش از بلوغ به آنچه انجام‌دادنشان پس از بلوغ واجب است آشنا کنند؛ به‌علاوه بر والدین واجب است پسران و دختران را بر ادای واجبات و ترک محرمات نصیحت و تشویق و حتی تا ۱۸ سالگی این کار را به‌صورت پیوسته تکرار کنند.

اقسام روزه

روزه بر چهار قسم است: واجب، مستحب، مکروه و حرام (محظور).
که در ادامه تفصیل این اقسام خواهد آمد.
با روزه واجب شروع می‌کنیم:

۱. روزه واجب

روزه واجب شش نوع است که عبارت‌اند از:

۱. روزه ماه رمضان؛

۲. روزه کفاره؛

۳. روزه بدل از قربانی در حج تمتع؛

۴. روزه نذر و آنچه در معنای نذر باشد (عهد و قسم)؛

۵. روزه اعتکاف مشروط؛

۶. روزه قضای واجب (مثل قضای روزه ماه رمضان که فوت شود).

پرسش: معنای روزه بدل از قربانی در حج تمتع چیست؟

پاسخ: منظور قربانی حج تمتع است که اگر انسان از ذبح آن ناتوان باشد واجب است به جای قربانی ده روز روزه بگیرد.

پرسش: معنای «اعتکاف مشروط» چیست؟

پاسخ: در کتاب اعتکاف روشن خواهد شد که اعتکاف سه روز است و اگر دو روز در اعتکاف باشد روزه روز سوم واجب خواهد شد؛ ولی پیش از آن می‌تواند از اعتکاف انصراف دهد و در نتیجه روزه بر او واجب نخواهد بود؛ بنابراین «مشروط» به این معناست که اگر دو روز معتکف باقی بماند روزه روز سوم واجب می‌شود.

روزه ماه رمضان

در ادامه سه سرفصل مربوط به روزه ماه رمضان را ارائه خواهیم کرد که عبارت‌اند از: علامت، شروط و احکام آن؛ که مسائل تفصیلی آن‌ها به شرح زیر است:

علامت ماه رمضان

پرسش: حکم استهلال (دیدن هلال ماه) برای مؤمنان چیست؟

پاسخ: استهلال بر مؤمنان واجب است و اگر کسانی که شهادتشان صحیح است به این کار اقدام کنند وجوبش از دیگران ساقط می‌شود.

پرسش: ابتدای دیدن و استهلال ماه رمضان چه هنگامی است؟ آیا در طول روز است یا فجر؟ یا پس از نیمروز؟ یا پیش از آن؟ یا در وقت آشکار شدن شفق؟ یا پس از آن؟ یا پیش از آن؟ یا چیز دیگر؟

پاسخ: ابتدای استهلال و رؤیت پس از نیمروز بیست و نهمین روز ماه قبل است (که نسبت به رمضان می‌شود روز ۲۹ شعبان) و استهلال تا نصف شب ادامه می‌یابد؛ هرچند که رؤیت هلال معمولاً پس از پنهان شدن خورشید و پیش از رفتن شفق تمام می‌شود. پرسش: آیا «بلوغ، سلامتِ بینایی، عدالت، یکی بودن مکان و زمان برای شاهدان، یقین و اطمینان از رؤیت و خبره بودن در تشخیص» از شرط‌های استهلال کننده مؤمن است؟

پاسخ: بلوغ، عقل و عدالت از شروط است.

پرسش: مکلف چگونه وارد شدن به ماه رمضان را می‌فهمد؟

پاسخ: ماه با دیدن هلال دانسته می‌شود.

پرسش: آیا بر کسی که به تنهایی هلال را دیده است روزه واجب می‌شود؟

پاسخ: کسی که هلال را ببیند روزه بر او واجب است؛ حتی اگر فقط او دیده باشد.

پرسش: اگر هلال را ببیند و بر دیدنش شهادت دهد و شهادتش پذیرفته نشود،

حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: بازهم روزه بر او واجب است.

پرسش: اگر در دیدن هلال شوال هم وضعیت به همین منوال باشد، آیا همان حکم را دارد؟

پاسخ: آری؛ اگر فقط او هلال را ببیند افطار می کند.

پرسش: و آن کسی که هلال را ندیده است، آیا روزه گرفتن بر او واجب است؟

پاسخ: روزه بر او واجب نیست؛ مگر اینکه سی روز از شعبان بگذرد یا رؤیت هلال شایع باشد که اگر چنین نباشد و دو نفر شاهد عادل شهادت دهند، شهادت آن دو پذیرفته است و روزه واجب خواهد بود.

پرسش: آیا شرط است که رؤیت هلال با چشم غیرمسلح صورت پذیرد؟ یا دیدن با استفاده تجهیزات مدرن مثل تلسکوپ و وسایل دیگر کفایت می کند؟

پاسخ: می توان از تجهیزات برای تعیین سمت و ارتفاع و جهت استفاده کرد؛ ولی استهلال جز با دیدن به وسیله چشم غیرمسلح ثابت نمی شود.

پرسش: در ثابت شدن ماه، شهادت دادن دو نفر برای رؤیت هلال شرط است یا نقل خبر گواهی آن ها [= دو شاهد] نیز کفایت می کند؟ به عبارت دیگر اگر یک مؤمن -چه مرد و چه زن- بگوید که دو نفر هلال را دیده اند، آیا داخل شدن ماه جدید با اعتماد بر سخن او بر شنونده ثابت می شود؟

پاسخ: ثابت نمی شود.

پرسش: و اگر شنونده خبر داخل شدن به ماه شخصی باشد که به هر دلیلی مثل محبوس بودن- قادر نباشد از خبر گفته شده اطمینان حاصل کند، ولی طبق ظن و گمانش غلبه بر داخل شدن ماه با سخن خبردهنده حاصل شود، حکم چه خواهد بود؟ آیا کافی خواهد بود که با اعتماد بر آن خبر روزه بگیرد؟

پاسخ: کافی خواهد بود؛ مگر اینکه بعداً خلافش مشخص شود.

پرسش: آیا شهادت دو شاهد به دیدن هلال در حالتی که آن دو نفر فقط از اهل همان شهر باشند پذیرفته است؟

پاسخ: شهادت آن دو پذیرفته است؛ چه از همان شهر باشند چه از اهالی آنجا نباشند. پرسش: اگر هلال در شهرهای نزدیک به هم دیده شوند مثل کوفه و نجف- آیا بر ساکنان آن دو شهر روزه واجب خواهد بود؟ پاسخ: روزه بر همه ساکنان آن دو شهر واجب است. پرسش: و اگر هلال در دو سرزمین دور از هم مثل عراق و خراسان- دیده شود، وظیفه چیست؟

پاسخ: روزه بر ساکنان هر دو شهر واجب است. پرسش: اگر رؤیت هلال در یک شهر ثابت شود این رؤیت تا کدام شهرها سرایت می کند و حکم به ثبوت رؤیت هلال می شود؟ پاسخ: در تمامی سرزمین هایی که از نظر زمانی بیش از یک چهارم شبانه روز یعنی شش ساعت- اختلاف نداشته باشند ثابت می شود.

پرسش: و نسبت به شهرهایی که از شهر رؤیت شده بیش از آن مقدار (یک چهارم شبانه روز) جلوتر یا عقبتر هستند چطور؟ مثلاً: وقتی که رؤیت هلال در منطقه خاورمیانه در غروب پنجشنبه ثابت شود جمعه ابتدای ماه پربرکت خواهد بود. در این صورت روز اول ماه برای استرالیا که بیش از شش ساعت جلوتر از آن منطقه و آمریکا که بیش از این مقدار عقبتر است، چه هنگامی خواهد بود؟

پاسخ: ابتدای ماه در هر سرزمینی طبق ثبوت رؤیت در همان منطقه یا مناطقی است که اعتماد بر آن ها در رؤیت هلال صحیح است همان طور که روشن است؛ اما اگر امام حاضر باشد حکم او برای ابتدای ماه شامل همه مناطق خواهد شد.

پرسش: اگر فرض شود افق در منطقه ای که انتظار طلوع هلال وجود دارد ابری باشد و در این حالت به هیچ وجه امکان رؤیت با چشم فراهم نباشد، آیا در چنین وضعیتی بر

اساس محاسبه سپری شدن سی روز از شعبان عمل شود؟ یا راه حل دیگری وجود دارد؟
پاسخ: راه حل های دیگر را بیان کردم؛ و یکی از این راه حل ها ثابت شدن رؤیت در شهری دیگر است؛ طبق آنچه توضیحش بیان شد.

پرسش: آیا رؤیت با شهادت زنان یا شهادت یک نفر ثابت می شود؟

پاسخ: هلال با شهادت زنان ثابت می شود و با شهادت یک نفر ثابت نمی شود.

پرسش: و آیا شهادت دو زن معادل شهادت یک نفر محسوب می شود و در نتیجه نیازمند شهادت چهار زن هستیم؟

پاسخ: رؤیت هلال با شهادت یک مرد و دو زن ثابت می شود.

پرسش: گفتید «هلال با شهادت یک نفر ثابت نمی شود»؛ پرسشی که مطرح می شود: اگر شهادت یک نفر موجب علم برای شنونده شود، آیا بازهم شهادت یک نفر کافی نخواهد بود؟

پاسخ: هلال با شهادت یک نفر ثابت نمی شود.

پرسش: در موارد ثابت شدن رؤیت هلال گفتید: «... یا اینکه به طور شایع دیده شود»؛ یعنی عده بسیاری هلال را ببینند؛ و سؤال این است که آیا شایع بودن فقط مختص جامعه مؤمنان است یا دیگران را هم شامل می شود؟

پاسخ: شایع بودن مختص مؤمنان نیست.

پرسش: گاهی شایع بودن در عصر ما از طریق رسانه های جمعی حاصل می شود؛ آیا می توان بر آن اعتماد کرد؟

پاسخ: شایع بودن بین مردم به اینکه خودشان هلال را دیده اند واقع می شود؛ یعنی اگر از مردم سؤال کنی بیشترشان پاسخ خواهند داد که هلال را دیده اند؛ طوری که برای شما اطمینان حاصل می شود که آن ها بر دروغ گفتن تبانی نکرده اند.

پرسش: آیا در اثبات رؤیت هلال و تعیین اول ماه بر تقویم اعتماد می شود؟

پاسخ: تقویم اعتباری ندارد.

۵۰..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

پرسش: حکم اعتماد بر شمارش (یعنی اعتماد بر اینکه همیشه شعبان ناقص و رمضان کامل است) چیست؟

پاسخ: اعتباری ندارد.

پرسش: گاهی هلال حاصل و پس از شفق (سرخ مغربی) پنهان می‌شود. آیا می‌توان آن را اشاره‌ای قلمداد کرد بر اینکه هلال برای دو شب است؟

پاسخ: پنهان شدن هلال پس از شفق اعتباری ندارد؛ یعنی اگر هلال تا پس از رفتن سرخی مغرب در آسمان باقی بماند به عنوان هلال روز قبلی قلمداد نمی‌شود.

پرسش: و اگر هلال در روز سی‌ام ماه پیش از نیمروز دیده شود، آیا نشان‌دهنده این است که این روز اولین روز ماه بعدی است؟

پاسخ: دیدن هلال پیش از نیمروز روز سی‌ام اعتباری ندارد (پس اگر هلال را پیش از نیمروز سی‌ام شعبان ببیند، آن روز به عنوان اولین روز ماه رمضان شمرده نمی‌شود).

پرسش: و آیا می‌توان بر تطوّق ماه (ظاهر شدن نور دایره‌ای ضعیف در تمام اطراف ماه) اعتماد کرد تا ثابت شود که هلال برای دو شب است؟

پاسخ: تطوق ماه برای چنین حکمی اعتباری ندارد.

پرسش: آیا می‌توان بر این حساب اعتماد کرد که هلال امسال پنج روز پس از ابتدای ماه در سال گذشته واقع می‌شود؟ مثلاً اگر هلال رمضان گذشته یکشنبه بوده باشد، آیا دلیل بر این است که اول رمضان امسال پنجشنبه خواهد بود؟ و همین‌طور در خصوص عید؟

پاسخ: اعتباری ندارد و دلیل بر اثبات ماه نیست.

پرسش: اعتبار نظرات منجمان و نظایر آن‌ها در تعیین رؤیت یا ایام ماه و ابتدا و انتهای ماه‌ها تا چه اندازه است؟

پاسخ: می‌توان از آن‌ها برای آسان کردن رؤیت با چشم بهره جست.

پرسش: آیا یکی بودن یا تعدد افق نقشی در تعیین هلال دارد؟

پاسخ: ولادت هلال ربطی به افق منسوب به مکان ناظر ندارد؛ اما دیدن هلال با چشم قطعاً متأثر از افق است - زیرا منتسب به مکان ناظر است- و هنگامی که امام عادل (علیه السلام) به ابتدا یا انتهای ماه قمری حکم دهد -صرف نظر از رؤیت با چشم و امکان رؤیت با چشم یا ممکن نبودن آن- بر تمام اهل زمین ثابت خواهد شد.

پرسش: آیا امکان دارد که سرزمین‌ها در ابتدای ماه رمضان یا روز عید اختلاف داشته باشند؟ و چگونه؟

پاسخ: با توجه به ثابت شدن رؤیت با روشی که توضیحش گذشت، اختلاف بین شهرها وجود دارد؛ اما هنگام حضور امام عادل و حکم‌کردنش به ابتدای ماه قمری، ماه برای همه سرزمین‌ها ثابت می‌شود.

پرسش: نیت روزه آخرین روز ماه شعبان چگونه باید باشد؟

پاسخ: مستحب است روز سی‌ام شعبان به نیت روزه مستحبی روزه گرفته شود.

پرسش: و اگر معلوم شود جزو رمضان بوده است چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: جزو رمضان محسوب خواهد شد.

پرسش: و اگر آن روز را به دلیل وجود یک علامت و اشاره (علامتی که باعث رجحان این نظر می‌شود که آن روز اول رمضان است، ولی برای ثابت شدنش کافی نباشد؛ مثل شهادت یک مؤمن) به نیت رمضان روزه بگیرد و سپس معلوم شود جزو رمضان بوده است، آیا روزه رمضان محسوب خواهد شد؟

پاسخ: آری، روزه رمضان محسوب خواهد شد؛ ولی همان طور که پیش‌تر بیان شد بهتر و مستحب است که روز سی‌ام شعبان را به نیت مستحبی روزه بگیرد و اگر معلوم شود جزو رمضان بوده است کفایتش خواهد کرد.

پرسش: اگر آن روز (سی‌ام شعبان) را روزه نگیرد و هلال شوال در شب بیست‌ونهم ماه رمضان رؤیت شود، چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: آن روز را قضا می‌کند؛ زیرا ماه قمری ۲۸ روز نمی‌شود.

پرسش: اگر آن روز (سی‌ام شعبان) را روزه نگیرد و دلیل و بینه بر رؤیت هلال رمضان در شب سی‌ام شعبان اقامه شود، چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: پس از ماه رمضان آن را قضا کند.

پرسش: اگر رؤیت هلال بر او مشتبه شود، چه کار باید بکند؟

پاسخ: هر ماهی که رؤیت هلالش مشتبه شود ماه قبلش را سی روز شمارش کند.

پرسش: اگر ماه‌های سال در برخی سرزمین‌ها ابری باشد (یعنی ابر در آنجا فراوان باشد؛ مثل شهرهایی که گرداگردش دریاست) ماه رمضان یا سایر ماه‌ها چگونه محاسبه می‌شود؟

پاسخ: ماه رمضان سی روز محاسبه می‌شود؛ همچنین ذوالقعدة و ذوالحجه و رجب؛ ولی سایر ماه‌ها بین سی روز و بیست‌ونه روز محاسبه می‌شود.

پرسش: و آیا امکان دارد دو ماه قمری متوالی هرکدام ۲۹ روز باشد؟

پاسخ: ابتدای ماه با رؤیت ثابت می‌شود؛ پس اشکالی ندارد اگر دو ماه قمری متوالی هرکدام ۲۹ روزه باشد.

پرسش: اگر وضعیت شخصی طوری باشد که از ماه آگاهی نداشته باشد - مثل اسیر و زندانی - چگونه روزه بگیرد؟

پاسخ: یک ماه را طبق غلبه گمان (ماهی را که در ظنش این گمان غالب می‌شود که ماه رمضان است) روزه می‌گیرد. اگر مشتبه شدن ادامه داشته باشد (و صحت یا صحت‌نداشتن آنچه کرده است برای او معلوم نشود) ذمه او بری است و چیزی بر او نخواهد بود؛ و اگر مشخص شود که روزه‌اش در ماه رمضان یا پس از آن واقع شده باشد کفایتش می‌کند؛ اما اگر پیش از رمضان واقع شده باشد باید قضا کند.

وقت امساک و افطار در روزهای روزه‌داری:

پرسش: وقت امساک و افطار چه زمانی است؟

پاسخ: وقت امساک، طلوع فجر دوم (فجر صادق) و وقت افطار، غروب خورشید است؛ و زمان غروب، محوشدن قرص خورشید است.

پرسش: آیا منتظر ماندن تا رفتن سرخی مشرقی واجب است؟

پاسخ: بهتر است تا رفتن سرخی مشرق منتظر بماند تا از پایین رفتن قرص خورشید اطمینان حاصل و بر آن تأکید شود.

پرسش: اگر بخواهد افطار را پس از غروب به تأخیر اندازد، چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: به تأخیر انداختن افطار تا اینکه نماز مغرب را بخواند مستحب است و بهترین دعا، دعای روزه‌دار در نماز مغرب پیش از افطار است؛ مگر اینکه نفسش با او در کشمکش (گرسنگی و تشنگی شدید داشته) باشد یا کسی برای افطار منتظرش باشد.

پرسش: به سبب پیش آمدن سخن درباره روزه ماه رمضان از شب قدر سؤال می‌کنیم:

شب قدر کی و شروع و پایان آن چه وقت است؟

پاسخ: شب قدر شب ۲۳ ماه رمضان است و حدود آن از پنهان شدن خورشید تا فجر صادق است.

شروط واجب شدن روزه در ماه رمضان

پرسش: شروط واجب شدن روزه چیست؟

پاسخ: هفت شرط دارد:

۱. بلوغ؛ و علامت بلوغ بیان شد.

۲. کامل بودن عقل؛ روزه بر کودک یا دیوانه واجب نیست.

پرسش: اگر پیش از فجر، عقل آن دو (کودک یا دیوانه) کامل شود، چه حکمی خواهند داشت؟

پاسخ: اگر پیش از طلوع فجر عقلشان کامل شود روزه بر آن دو واجب می شود؛ ولی اگر بعد از طلوع، عقلشان کامل شود واجب نمی شود.

پرسش: آیا روزه بر بی هوش واجب است؟

پاسخ: همان حکم کودک و دیوانه را دارد؛ یعنی اگر پیش از فجر به هوش آید روزه بر او واجب خواهد بود.

۳. سلامت (از بیماری)؛

پرسش: اگر بیمار پیش از نیمروز در حالی که غذا و نوشیدنی نخورده باشد شفا یابد، آیا روزه بر او واجب خواهد بود؟

پاسخ: روزه بر او واجب است.

پرسش: و اگر بیمار یکی از مفطرات را انجام داده یا شفایافتنش از بیماری پس از نیمروز باشد، آیا روزه آن روز بر وی واجب است؟

پاسخ: روزه آن روز بر وی واجب نیست و مستحب است امساک کند و باید بعداً قضا به جا آورد.

۴ و ۵. مقیم یا در حکم شخص مقیم (مانند فرد کثیرالسفر) باشد؛

پرسش: آیا روزه گرفتن ماه رمضان بر مسافر واجب یا صحیح است؟

پاسخ: روزه بر مسافر واجب و صحیح نیز نیست؛ بلکه باید قضا کند.

پرسش: اگر مسافر در ماه رمضان روزه بگیرد، حکمش چیست؟

پاسخ: اگر آگاه باشد (بداند که روزه در سفر صحیح نیست) به عنوان روزه ماه رمضان کفایتش نمی کند؛ اما اگر نداند کفایتش خواهد کرد.

پرسش: کسی که در شهر خودش یا شهری که قصد اقامت ده روزه در آن را دارد حاضر شود، حکمش چیست؟

پاسخ: حکم این شخص در واجب بودن یا واجب نبودن روزه، همان حکم شفای بیمار است؛ به این معنا که اگر پیش از نیمروز به شهر خودش یا به آن مکان برسد و کار باطل کننده روزه را انجام نداده باشد، روزه بر او واجب خواهد بود و در غیر این صورت مستحب است امساک و لازم است قضا کند.

پرسش: معنای مقیم واضح است؛ ولی سؤال درباره کسی است که گفتید «در حکم مقیم باشد»؛ معنای آن چیست؟

پاسخ: کسی که بسیار سفر می کند؛ مانند کسی که وسیله نقلیه اش را برای کار اجاره می دهد و ملوان (کسی که در کشتی کار می کند) و مانند آنها (مثل تاجر که به دلیل تجارتش در حال رفت و آمد است) در حکم مقیم هستند؛ بنابراین وضعیت کثیرالسفر در احکامی که ذکر کردیم مانند وضعیت شخص مقیم است.

۶ و ۷. نداشتن حیض و نفاس.

پرسش: حکم زن حائض و زائو چیست؟

پاسخ: روزه بر آنان واجب نیست و روزه شان صحیح نیست و باید قضا کنند.

شروط واجب بودن قضاى رمضان و احکام آن

پرسش: شروط واجب بودن قضا چیست؟

پاسخ: سه شرط دارد: بلوغ، کامل بودن عقل و داشتن ایمان.

پرسش: حکم قضاى روزه دربارهٔ کودک و دیوانه چیست؟

پاسخ: قضا بر کودک واجب نیست؛ جز در خصوص روزی که پیش از طلوع فجر بالغ شود و وضعیت دیوانه نیز به همین صورت است.

پرسش: اگر کافر مسلمان شود، آیا قضاى روزه بر او واجب خواهد بود؟

پاسخ: قضاى روزه بر او واجب نیست؛ هرچند روزه گرفتن بر او واجب بوده است؛ جز روزی که فجر آن روز را در حالی که اسلام آورده است درک کرده باشد (مثلاً پیش از طلوع فجر پنجشنبه مسلمان شود که اگر آن روز را روزه نگیرد واجب است آن را قضا کند).
پرسش: و اگر در میان روز (مثلاً هنگام نیمروز) مسلمان شود، حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: مستحب است امساک کند و واجب است روزه‌های بعد را روزه بگیرد.

پرسش: کسی که به دلیل کم بودن سن و سال یا دیوانگی یا کفر اصلی (یعنی از ابتدا کافر بوده و مرتد نشده) یا بی‌هوشی، ماه رمضان یا مقداری از ماه رمضان را از دست بدهد، آیا قضا بر او واجب است؟

پاسخ: قضایى ندارد.

پرسش: کسانی که پس از ۱۳ رجب به دعوت حق یمانی ایمان آورده‌اند، اگر باید روزه‌ای را قضا کنند، چه حکمی خواهند داشت؟

پاسخ: باید قضا کنند.

پرسش: قضاى ماه رمضان بر چه کسانی واجب است؟

پاسخ: قضا بر موارد زیر واجب است:

۱. مرتد؛ چه مرتد فطری باشد (در ابتدا مسلمان بوده باشد و سپس مرتد شود) و چه مرتد از کفر (در اصل کافر بوده باشد؛ سپس مسلمان شود و سپس مجدداً کافر شود).

۲. حائض و زائو؛

۳. هرکس که روزه را پس از اینکه بر او واجب شده ترک گفته باشد؛ اگر چیز دیگری را در مقام روزه قرار نداده باشد.

پرسش: معنای اینکه گفتید «... اگر چیز دیگری را در مقام روزه قرار نداده باشد» چیست؟

پاسخ: یعنی اگر چیز دیگری را جایگزین آن روزه نکرده باشد؛ مثل روزه کفاره رمضان که با آزادکردن بنده یا غذا دادن به مسکین، قابل جایگزین است.

پرسش: کیفیت قضا چگونه است؟ آیا قضا، به ازای هر روزی که روزه اش را خورده، یک روز است؟ یا به صورت دیگری است؟

پاسخ: به ازای هر روزی که روزه اش را نگرفته است یک روز قضا کند.

پرسش: آیا موالات در قضا واجب است (روزه هایی را که از دست داده را پشت سرهم قضا می کند)؟

پاسخ: موالات در قضا مستحب است و می تواند فاصله بیندازد.

پرسش: کسی که به علت بیماری، ماه رمضان یا بخشی از آن را از دست داده است، آیا باید قضا کند؟

پاسخ: اگر در حین بیماری بمیرد واجب نیست به جای او روزه قضا شود ولی قضا کردن به نیت نیابت از او مستحب است. و اگر بیماری اش تا رمضان سال بعد ادامه یابد قضا از او ساقط می شود و به ازای هر روز از ماه رمضان که بدون روزه گذشته است یک مُدّ (سه چهارم کیلوگرم) غذا کفاره دهد.

پرسش: اگر در فاصله میان آن دو (ماه رمضان فعلی و رمضان بعدی) بیماری اش شفا یابد و در حالی که قصد قضا کردن دارد آن را به تأخیر اندازد، حکمش چیست؟

پاسخ: باید قضا کند و کفاره‌ای برعهده‌اش نیست.

پرسش: اگر قضای رمضان را از روی اهمال و سستی تا رمضان بعدی ترک کند، حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: قضا کند و به‌جای هر روز فوت‌شده یک مُدّ (سه‌چهارم کیلوگرم) غذا کفاره بدهد.

پرسش: در خصوص بیماری که روزه و قضای روزه به‌واسطه آن بیماری ساقط می‌شود، آیا منظور بیماری شدیدی است که در طول سال منجر به مرگ می‌شود؟ یا منظور به‌طور کلی هر نوع بیماری است که منجر به مرگ شود؛ هرچند پس از چند سال باشد؟

پاسخ: در هر مرضی که شخص به آن مبتلا شود و امکان روزه ماه رمضان یا مقداری از آن را نداشته باشد و بیماری‌اش تا رمضان دیگر ادامه یابد، قضای روزهایی که از ماه رمضان قبلی از دست داده است از او ساقط می‌شود و به‌جای هر روز یک مد کفاره ادا کند.

پرسش: برخی بیماری‌ها مدت‌زمانی طول می‌کشد و بیمار بخشی از ادراک خود را از دست می‌دهد؛ مثلاً به وضعیتی مثل سکته و شبیه آن دچار می‌شود که اوقات نماز و مفطرات روزه را نمی‌شناسد. آیا روزه و نماز و قضای آن‌ها از چنین شخصی ساقط می‌شود؟ یا بر ولی میت واجب است آن‌ها را از طرف او ادا کند؟

پاسخ: وضعیت روزه او در مسئله بالا بیان شد؛ بنابراین اگر بیماری‌اش مثلاً پنج سال ادامه یابد و در آن سال‌ها سلامتی‌اش را نیابد و ماه رمضان را در آن سال‌ها روزه نگیرد، قضایی برعهده‌اش نخواهد بود؛ ولی باید به‌جای هر روز یک مد کفاره ادا کند؛ اما نماز را به مقداری که می‌تواند و متناسب وضعیتش است به‌جا آورد یا اگر از دست داده است قضا کند یا پس از مرگش از طرف او قضا یا صدقه داده شود، و البته نباید از قضاکردن نماز در شب قدر که خداوند با آن شب بر ما تفضل فرموده است غافل شویم.

پرسش: اگر میت روزه واجب ماه رمضان و غیر رمضان را از دست بدهد، چگونه باید از طرف او ادا شود؟

پاسخ: بر ولی میت (فرزند بزرگتر) واجب است آنچه را میت (والدین) از روزه واجب رمضان یا غیر رمضان (مثل نذر و بدل از قربانی در حج) از دست داده است قضا کند؛ چه به دلیل بیماری آن را از دست داده باشد و چه به دلیل غیربیماری (مثل سفر یا ناآگاهی به واجب بودن روزه و...) .

پرسش: آیا فرزند بزرگتر به طور کلی هرچه را که میت از دست داده است باید از طرف او قضا کند (چه میت امکان قضا کردن آن پیش از مرگ را داشته و در آن کوتاهی کرده باشد و چه امکانش را نداشته باشد) یا اینکه فقط باید آنچه را قضا کند که امکان قضا کردن داشته و در آن کوتاهی کرده است؟

پاسخ: ولی میت فقط آنچه را قضا می کند که میت امکان قضا کردنش را داشته و اهمال کرده است (پس اگر در آخرین هفته ماه رمضان بیمار شود و در ابتدای شوال اجلش فرا برسد بر ولی او واجب نیست از طرف او قضا کند؛ زیرا میت مدت زمانی که می توانسته روزهای از دست رفته را قضا کند و در قضا کردنش کوتاهی کرده، در اختیار نداشته است)؛ مگر روزهایی که میت به واسطه سفر کردن از دست داده باشد که در این صورت ولی او باید از طرف او قضا کند؛ حتی اگر در حال سفر مرده و فرصتی را به دست نیاورده باشد که بتواند به خانه اش برگردد و قضا کند.

پرسش: اگر فرض شود میت می توانسته برخی از روزهایی را که از دست داده است قضا کند (مثلاً اگر فرض شود در آخرین هفته ماه رمضان بیمار شود و در اولین روز شوال از بیماری شفا یابد و در پنجم شوال اجلش فرا برسد)، آیا بر ولی او قضا کردن آنچه بیمار از دست داده است (در مثال مذکور یک هفته) واجب است؟

پاسخ: ولی میت باید آنچه را میت می توانسته قضا کند ولی اهمال کرده است قضا کند؛ بنابراین اگر میت می توانسته است دو روز از هفت روز را قضا کند، ولی نکرده باشد

ولی او فقط باید همین دو روز را از طرف او قضا کند؛ و به همین ترتیب.

پرسش: اگر کفاره و واجبات دیگری (مثل حج، خمس، زکات و بازگرداندن حقوق به صاحبش) برعهده میت بوده باشد، آیا آنها نیز برعهده فرزند بزرگتر است؟
پاسخ: به طور خاص فقط برعهده فرزند بزرگتر نیست.

پرسش: روشن شد که ولی میت، بزرگترین فرزند میت است که پسر است؛ اما اگر فرزند بزرگتر دختر باشد، آیا او باید از طرف میت قضا کند؟
پاسخ: قضا کردن بر او واجب نیست.

پرسش: اگر میت دو یا چند ولی داشته باشد، کدامیک از آنها قضا کند؟

پاسخ: اگر هم سن و سال باشند (حتی در لحظه تولد مثلاً دوقلو باشند یا اینکه میت چند فرزند از چند زن مختلف داشته باشد که در یک لحظه و آن واحد فرزندی زاییده باشند) در قضا کردن از طرف میت یکسان هستند؛ ولی اگر یکی از اولیا بزرگتر از دیگری -حتی به اندازه یک لحظه- باشد او ولی میت خواهد بود و قضا کردن از طرف میت بر او واجب است نه دیگران.

پرسش: اگر اولیای میت هم سن و سال باشند، چگونه در قضا کردن مساوی خواهند بود؟ آیا بر آنان واجب است آنچه را از میت فوت شده است بین خودشان به طور مساوی تقسیم کنند؟ یا همین که از طرف میت قضا کنند کافی خواهد بود؛ حتی اگر یکی از آنان بیش از دیگری قضا کرده باشد؟

پاسخ: منظور این است که در واجب بودن قضا از طرف میت مساوی هستند؛ پس به این صورت نیست که قضا کردن فقط بر یکی از آنها واجب باشد و بر دیگری خیر؛ و واجب نیست یکی بیش از دیگران قضا کند؛ بلکه قضا کردن بین آنها به طور مساوی تقسیم می شود و اگر یکی از آنان داوطلب شود جهت قضا کردن همه آنچه بر ذمه میت است از دیگران ساقط خواهد شد.

پرسش: اگر کسی (یک نفر یا بیشتر) داوطلب قضا کردن از طرف میت شود، آیا قضا کردن از عهده ولی میت (فرزند بزرگتر) ساقط می‌شود؟
پاسخ: قضا کردن از عهده او ساقط خواهد شد.

پرسش: و برای روشن شدن بیشتر در خصوص فرزند بزرگتر که قضای نماز و روزه‌هایی که میت از دست داده بر او واجب است، آیا شخص دیگری می‌تواند به او کمک کند؟ و اگر کسی داوطلب قضا کردن از طرف والدین او شود آیا آن ولی، گناهکار به شمار می‌رود؛ چه اینکه داوطلب شدن بعد از کوتاهی از سوی او بوده باشد چه بدون کوتاهی؟

پاسخ: گفتیم اگر یک نفر یا بیشتر داوطلب قضا کردن از طرف میت شوند وجوب از فرزند بزرگتر ساقط می‌شود و اگر این داوطلب شدن بدون تقصیر و کوتاهی از سوی او بوده باشد او گناهکار به شمار نمی‌رود؛ اما اگر فرزند بزرگتر در قضا کردن آنچه بر ذمه والدینش است کوتاهی کرده باشد وی گناهکار به حساب خواهد آمد.

پرسش: اگر فرزند بزرگتر کوتاهی کرده و آنچه را بر ذمه پدرش است ادا نکرده باشد و شخص دیگری مثل دختر میت بخواند از طرف پدرش به مقدار روزه‌ای که در ذمه‌اش است صدقه دهد، آیا آن دختر می‌تواند چنین کند و ذمه پدرش را بری کند؟
پاسخ: جایز است.

پرسش: چه کسی از سوی زن (مادر) روزه‌های از دست داده‌اش را قضا می‌کند؟

پاسخ: بازهم پسر بزرگتر.

پرسش: اگر چیزی بر ذمه والدین باشد، آیا سایر فرزندان میت موظف به انجام کاری از طرف والدین هستند؟

پاسخ: مستحب است پسران و دختران آنچه را بر ذمه والدین است قضا کنند و این کار نیکی به والدین و حتی بهترین نیکی به آنان است و کوتاهی کردن در آن از بدی‌های حرام و عاق است.

پرسش: آیا این عاق شدن فقط نسبت به والدین حاصل می شود یا شامل اجداد نیز می شود؟

پاسخ: فقط والدین.

پرسش: و اگر نوادگان بدانند نماز و روزه ای برعهده جد یا جده وجود دارد و آن ها ولیّ یا ماترکی ندارند که از طرفشان صدقه بدهد، حکم چیست؟

پاسخ: برای آن ها (نوادگان) مستحب است قضا کنند یا از طرف آنان صدقه دهند.

پرسش: و اگر میت ولیّ نداشته باشد یا فرزند بزرگ تر، دختر باشد وظیفه چیست؟

پاسخ: قضا ساقط می شود و از طرف او به ازای هر روز یک مد (سه چهارم کیلوگرم) غذا از مال میت صدقه داده می شود.

پرسش: و اگر روزه دو ماه متوالی برعهده میت باشد، ولیّ او چه کار باید بکند؟

پاسخ: ولیّ او یک ماه روزه بگیرد و برای یک ماه دیگر از مال میت صدقه دهد.

پرسش: آیا کسی که ماه رمضان را قضا می کند جایز است در طول روز با داشتن عذر یا بدون عذر روزه اش را بشکند؟

پاسخ: شکستن روزه برای کسی که ماه رمضان را قضا می کند پیش از نیمروز با داشتن عذر و بدون عذر حرام نیست؛ اما پس از نیمروز حرام است.

پرسش: و اگر قضاکننده ماه رمضان روزه اش را پس از نیمروز بشکند، حکمش چیست؟

پاسخ: واجب است همراه قضا، کفاره نیز بپردازد و کفاره اش غذا دادن به ده مسکین و برای هر مسکین یک مد طعام است و اگر توانایی این کار را نداشت سه روز روزه بگیرد.

پرسش: اگر غسل جنابت را فراموش کند و چند روز یا تمام ماه سپری شود، حکم روزه اش چه خواهد بود؟

پاسخ: روزه اش صحیح است و فقط نمازش را قضا کند.

پرسش: اگر در روز سی‌ام ماه رمضان روزه‌دار باشد و رؤیت هلال در شب گذشته ثابت شده باشد (او در روز عید روزه‌دار است؛ در حالی که نمی‌داند عید است) باید چه کار کند؟ پاسخ: اگر پیش از نیمروز بفهمد باید روزه‌اش را بشکند و نماز عید بخواند و اگر پس از نیمروز بفهمد روزه‌اش را بشکند؛ ولی وقت نماز عید را از دست داده است.

روزه کفاره

پرسش: روزه کفاره بر چند قسم است؟

پاسخ: روزه کفاره بر چهار قسم است:

* روزه‌هایی که همراه سایر کفاره‌ها واجب می‌شود که عبارت‌اند از:

۱. کفاره قتل عمد و کسی که با حرام (مثل زنا و شراب) روزه‌اش را در ماه رمضان عمداً بشکند و کفاره‌اش عبارت است از: «آزادکردن یک بنده، روزه دو ماه متوالی و غذا دادن به شصت مسکین» که هر سه کفاره واجب می‌شود.

* روزه‌ای که به دلیل ناتوانی از ادای دیگر کفاره‌ها واجب می‌شود، و شش مورد است:

۲. قتل غیرعمد و ظهارکردن (مثلاً به همسرش بگوید: تو از نظر من مانند مادرم هستی که نزدیکی نمی‌کنم)؛ این کار، عملی است حرام و با انجام‌دادنش کفاره واجب می‌شود و کفاره‌اش مانند کفاره قتل غیرعمد عبارت است از: «آزادکردن یک بنده و اگر از انجامش ناتوان باشد دو ماه متوالی روزه بگیرد و اگر از انجام آن نیز ناتوان باشد به شصت مسکین غذا بدهد.»

۳. شکستن روزه قضای ماه رمضان پس از نیمروز که کفاره‌اش عبارت است از:

«غذا دادن به ده مسکین و اگر از انجامش ناتوان باشد سه روز متوالی روزه بگیرد.»

۴. کفاره شکستن قسم که عبارت است از: «آزادکردن یک بنده یا غذا دادن به ده

مسکین یا پوشاندن آنان و اگر از انجامش ناتوان باشد سه روز روزه بگیرد.»

۵. بیرون رفتن عمدی از عرفات پیش از غروب (عرفات را عمداً ترک کند و پیش از غروب خورشید از آنجا خارج شود) که کفاره‌اش عبارت است از: «قربانی کردن یک بُدَنَة (شتر) و اگر از آن ناتوان باشد هجده روز روزه بگیرد.»

۶. کفاره جزای صید برای حج‌گزارانده و هر صیدی کفاره مخصوصی دارد و روزه در این کفاره با توجه به ناتوان بودن از ادای سایر کفاره‌هاست؛ چنان‌که در بحث حج از کتاب احکام نورانی اسلام توضیح داده شده که می‌توانید به آن مراجعه کنید و توضیحش ان شاء الله تعالی در بحث حج نیز خواهد آمد.

۷. کفاره دریدن جامه توسط مرد به‌خاطر همسر یا فرزندش و نیز کفاره خراشیدن صورت توسط زن و کندن موی سرش که این کفاره نیز مانند کفاره قسم است؛ یعنی: «آزادکردن یک بنده یا غذا دادن به ده مسکین یا پوشاندن آنان و اگر از انجامش ناتوان باشد سه روز روزه بگیرد.»

*** آنچه در آن روزه‌دار بین روزه‌گرفتن و امری دیگر مخیر است که پنج تاست:**

۸. روزه کفاره کسی که در روزی از روزهای ماه رمضان عمداً روزه‌اش را بشکند، که عبارت است از: «آزادکردن یک بنده یا روزه دو ماه متوالی یا غذا دادن به شصت مسکین.»

۹. تخلف از نذر و قسم، که مانند مسئله قبلی است؛ یعنی اختیارداشتن بین امور سه‌گانه مذکور.

۱۰. اعتکاف واجب که کفاره آن نیز انتخاب یکی از سه امر است.

۱۱. زنی موی سرش را در مصیبت بکند که مانند مسائل قبلی است.

۱۲. تراشیدن موی سر در حال احرام که کفاره‌اش عبارت است از: «قربانی کردن یک گوسفند یا غذا دادن به ده مسکین (یک مد به هر نفر) یا سه روز روزه گرفتن.»

*** روزه کفاره‌ای که به‌جای کفاره‌ای دیگر و به‌شکل ترتیبی واجب می‌شود؛ ولی بازهم**

بین این روزه و کفاره دیگر اختیار وجود دارد که عبارت است از:

۱۳. کفاره کسی که با کنیزی که بر او حرام است با اجازه خودش نزدیکی کند و عبارت است از: «قربانی کردن یک شتر یا یک گاو یا یک گوسفند و اگر تنگ‌دست باشد قربانی کردن یک گوسفند یا سه روز روزه». همان طور که مشاهده می‌شود روزه گرفتن در این کفاره هنگام ناتوان بودن از قربانی شتر یا گاو یا گوسفند واجب می‌شود؛ ولی بین این روزه یا قربانی کردن یک گوسفند اختیار وجود دارد.

پرسش: آیا پشت‌سرهم بودن (فاصله نینداختن بین روزه‌های روزه‌داری) در روزه گفته شده شرط است؟

پاسخ: در خصوص تمام روزه‌ها متوالی بودن شرط است و فقط در چهار حالت، توالی شرط نیست که عبارت‌اند از:

۱. روزه نذری که توالی و پشت‌سرهم بودن در آن شرط نباشد؛ (مثلاً نذر می‌کند سه روز روزه بگیرد که در این صورت آن سه روز را هرچند جداگانه و با فاصله روزه می‌گیرد؛ چراکه توالی را در نذرش شرط نکرده است) و همین حکم در خصوص قسم یا عهد که در معنای نذر هستند نیز وجود دارد (اگر سوگند یاد کند یا عهد ببندد که سه روز روزه بگیرد این سه روز را هرچند با فاصله، روزه بگیرد؛ اگر توالی را شرط نکرده باشد).

۲. روزه قضا (قضای ماه رمضان)؛

۳. روزه جزای صید (روزه کفاره صید)؛

۴. هفت روز روزه بدل از قربانی (کسی که در عید قربان در حج نتوانسته است قربانی کند پس از بازگشت به سوی خانواده‌اش هفت روز روزه بگیرد).

پرسش: در خصوص روزه‌هایی که توالی در آنها شرط است، اگر در حین روزه‌داری روزه را بشکند، حکمش چیست؟

پاسخ: اگر عذری داشته است بنا (را بر ادامه) بگذارد و با برطرف شدن عذر، آن را کامل کند (بنابراین اگر سه روز روزه بر او واجب شود و دو روز روزه بگیرد و سپس بیمار شود، پس از بهبود روز سوم را کامل کند)؛ ولی اگر بدون عذر روزه را بشکند از ابتدا شروع

و روزه را از ابتدا تکرار کند؛ مگر در سه حالت که در همه آنها توالی شرط نیست.

پرسش: و آن سه حالت کدام‌اند؟

پاسخ: عبارت‌اند از:

۱. کسی که روزه دو ماه متوالی بر او واجب است که یک ماه و مقداری از ماه دوم را هرچند یک روز- روزه بگیرد و اگر پس از آن افطار و سپس بخواهد آن را کامل کند، بنا را بر ادامه بگذارد و از همان جا که باقی‌مانده است کامل کند؛ ولی اگر پیش از آن افطار کند (کمتر از یک ماه و یک روز روزه بگیرد) از ابتدا آغاز کند.

۲. کسی که روزه یک ماه متوالی با نذر بر او واجب شده باشد و پانزده روز روزه بگیرد، سپس افطار کند روزه‌اش باطل نمی‌شود و بنا را بر همان نقطه بگذارد (از همان جایی که باقی‌مانده است کامل کند) و ماه را تمام کند؛ ولی اگر پیش از آن (پیش از کامل شدن پانزده روز روزه) افطار کند از ابتدا آغاز و روزه را از اول تکرار کند.

۳. در روزه سه روز بدل از قربانی؛ پس اگر در روز ترویه (روز هشتم ذی‌الحجه) و روز عرفه (روز نهم ذی‌الحجه) روزه بگیرد و سپس در روز عید قربان افطار کند (چون عید است و روزه‌گرفتن در آن حرام است) جایز است پس از ایام تشریق (روزهای ۱۱، ۱۲ و ۱۳ ذی‌الحجه که روزه‌گرفتن در آن برای کسی که در مناسبت حرام است) بنا را بر ادامه بگذارد؛ یعنی روز چهاردهم را روزه بگیرد.

پرسش: و اگر کمتر از آن باشد حکم چیست؟ به این معنا که فقط روز عرفه را روزه بگیرد، سپس در روز قربان و ایام تشریق افطار کند، آیا در این صورت صحیح خواهد بود که بنا را بر همان نقطه بگذارد و پس از سپری‌شدن آن روزها دو روز را روزه بگیرد؟

پاسخ: صحیح نیست و آن را از ابتدا آغاز کند.

پرسش: و اگر بین دو روز و روز سوم با افطار کردن در غیر عید فاصله بیندازد مثلاً روز هفتم و هشتم ذی‌الحجه را روزه بگیرد و در روز عرفه افطار کند- حکمش چیست؟

پاسخ: روزه را از اول آغاز کند.

پرسش: اگر روزه یک ماه متوالی بر او واجب باشد و ۱۵ روز روزه بگیرد و سپس افطار کند و بخواهد بنا را بر همان نقطه بگذارد و روزه‌اش را کامل کند، آیا باید پانزده روز متوالی دیگر روزه بگیرد یا می‌تواند آن پانزده روز را به صورت پراکنده روزه بگیرد؟

پاسخ: کامل کردن پانزده روز روزه به صورت پراکنده نیز کفایت می‌کند.

پرسش: آیا مسئله زیر نیز در زمره واجب نبودن توالی در همه روزه‌های روزه‌داری است؟ کسی که روزه یک ماه در کفاره قتل غیرعمد یا ظهار کردن مملوک (کنیز) (زیرا کفاره کنیز نصف کفاره شخص آزاد است) بر او واجب است؛ اگر پانزده روز از ماه را روزه بگیرد و سپس افطار کند، آیا اگر بنا را بر همان نقطه بگذارد و ماه را کامل کند کفایت خواهد کرد؟

پاسخ: بله؛ این مسئله نیز به حالت‌های سه‌گانه ملحق و روزه گرفتن به روش گفته شده کفایتش می‌کند.

پرسش: هرکس که روزه‌های متوالی بر او واجب است، آیا می‌تواند روزه‌ها را در هر زمانی آغاز کند؟

پاسخ: جایز نیست روزه‌اش را وقتی آغاز کند که شرط توالی را به همان صورتی که بیان کردیم نتواند رعایت کند؛ بنابراین کسی که روزه دو ماه متوالی بر او واجب است نمی‌تواند فقط شعبان را روزه بگیرد؛ مگر اینکه پیش از آن -هرچند یک روز- روزه گرفته باشد تا روزه «یک ماه + یک روز» را بتواند رعایت کند و توالی حاصل شود و سپس بعد از پایان ماه رمضان آن را کامل کند.

پرسش: آیا می‌تواند به روزه «شوال + یک روز از ذی القعدة» بسنده کند؟

پاسخ: نمی‌تواند به آن اکتفا کند؛ زیرا روزه اولین روز از شوال به دلیل عیدبودن حرام است؛ بنابراین اگر بخواهد باقی ماه را روزه بگیرد شایسته است دو روز از ذی القعدة را به آن اضافه کند تا توالی حاصل شود. همین حکم در خصوص ذی الحجه به همراه یک روز از ماه بعدی نیز وجود دارد و دلیلش همان است که گفتیم؛ زیرا یک روز ناقص می‌ماند و آن روز عید قربان است که روزه‌اش حرام است؛ پس ناگزیر باید دو روز به آن اضافه کند -چه

پیش از آن و چه پس از آن- تا به این شکل توالی حاصل شود.

۲. روزه مستحب

پرسش: روزه‌های مستحبی کدام‌اند؟

پاسخ: برخی از روزه‌های مستحبی وقت به خصوصی ندارد- مثل روزه ایام سال؛ چراکه روزه سپری در برابر آتش است- و برخی از روزه‌های مستحبی وقت خاص دارد.

پرسش: مثال روزه‌ای که وقت خاص دارد، کدام است؟

پاسخ: مثل روزه سه روز از هر ماه: اولین پنجشنبه ماه، آخرین پنجشنبه ماه و اولین چهارشنبه از دهه دوم هر ماه.

پرسش: کسی که این سه روزه را به تأخیر اندازد و به موقع نگیرد، آیا می‌تواند در وقت دیگر به جا آورد؟

پاسخ: قضا کردن برایش مستحب است.

پرسش: و آیا به تأخیر انداختن روزه این سه روز از تابستان به زمستان از روی اختیار (بدون داشتن سببی برای تأخیر) جایز است؟ و اگر از گرفتن روزه آن روزها ناتوان باشد، حکمش چه خواهد بود؟

پاسخ: به اختیار خودش می‌تواند از تابستان تا زمستان به تأخیر بیندازد و اگر نتواند روزه بگیرد مستحب است به ازای هر روز یک مد غذا صدقه دهد.

پرسش: آیا برای روزه مستحبی دارای وقت مخصوص، موارد دیگری وجود دارد؟

پاسخ: بله؛ برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. روزه ایام البیض (سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم هر ماه)؛

۲. روزه [عید] غدیر (۱۸ ذی‌الحجه)؛

۳. روزه ولادت پیامبر (ص) (۱۷ ربیع الاول) و روز مبعث (۲۷ رجب)؛

۴. روزه دحو الارض (۲۵ ذی القعدة)؛

۵. روزه عرفه برای کسی که روزه گرفتن او را برای دعا کردن ضعیف نسازد و هلال تحقق یافته باشد؛

۶. روزه عاشورا به جهت حزن و اندوه بر مصیبت امام حسین (علیه السلام)؛

۷. روزه روز مباهله (۲۴ ذی الحجه)؛

۸. روزه پنجشنبه و جمعه‌ها؛

۹. روزه اول ذی الحجه؛

۱۰. روزه دو ماه رجب و شعبان.

پرسش: معنای این سخن که گفتید «... روزه عرفه برای کسی که روزه گرفتن او را برای دعا کردن ضعیف نسازد و هلال تحقق یافته باشد» چیست؟

پاسخ: یعنی روزه گرفتن در روز عرفه با وجود دو شرط مستحب است: اول، روزه گرفتن او را برای دعا کردن ضعیف نسازد و دوم، هلال ماه ذی الحجه تحقق یافته باشد تا مطمئن شود که روزه‌اش در عید - که می‌دانیم روزه گرفتن در آن روز حرام است - واقع نشود؛ ولی اگر هلال ماه ذی الحجه برای او محقق نشده باشد بهتر است روزه روز عرفه را ترک کند؛ زیرا این احتمال وجود دارد که آن روز، روز عید باشد.

پرسش: آیا برای کسی که در این حالت‌های ده‌گانه روزه نگرفته باشد مستحب است آن‌ها را قضا کند؟ یا در صورت ناتوان بودن به جای هر روز یک مد صدقه دهد، همان طور که در روزه روزهای سه‌گانه گفته شد (اولین و آخرین پنجشنبه هر ماه و اولین چهارشنبه دهه دوم)؟

پاسخ: مستحب است صدقه بدهد.

پرسش: آیا مواردی نیز وجود دارد که امساک در آن‌ها از روی تأدیب (و نه به نیت روزه شرعی) مستحب باشد؛ حتی اگر برای امساک کننده روزه محسوب نشود؟

۷۰..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

پاسخ: امساک از روی تأدیب هرچند که روزه شرعی نیست. در هفت حالت مستحب است:

۱. مسافر هنگامی که «پس از نیمروز» یا «پیش از نیمروز در حالی که افطار کرده است» به خانواده یا شهری برسد که عزم اقامت ده روز یا بیشتر کرده است.

پرسش: اگر پیش از نیمروز در حالی که افطار نکرده است به خانواده یا محل اقامتش برسد، چه حکمی دارد؟

پاسخ: واجب است روزه بگیرد.

۲. بیمار وقتی «پس از نیمروز» یا «پیش از نیمروز در حالی که افطار کرده است» از بیماری اش شفا یابد.

پرسش: اگر پیش از نیمروز در حالی که افطار نکرده است بهبود یابد، آیا روزه گرفتن برای او واجب خواهد بود؟

پاسخ: روزه برایش واجب است.

۳. زن حائض و زائو وقتی که در طول روز پاک شود.

۴. کافر وقتی مسلمان شود.

۵. کودک زمانی که بالغ شود.

۶. شخص دیوانه زمانی که عاقل شود.

۷. شخص بی هوش زمانی که به هوش آید.

در خصوص تمامی این افراد مستحب است در طول روز امساک کنند؛ هرچند برایشان روزه به شمار نمی رود و واجب است قضا کنند.

پرسش: اگر عذر (کافر، کودک، دیوانه یا بی هوش) پیش از نیمروز و در حالی که باطل کننده روزه را انجام نداده اند برطرف شود، آیا روزه بر آنان واجب خواهد بود؟

پاسخ: واجب است.

پرسش: آیا به پایان رساندن روزه نافله ای (مستحبی) که شروع کرده واجب است؟

پاسخ: روزه نافله با شروع کردنش واجب نمی شود و می تواند هر زمان که بخواهد افطار کند (پیش از نیمروز یا پس از نیمروز)؛ حتی اندکی پیش از غروب؛ ولی افطار کردن پس از نیمروز کراهت دارد.

۳. روزه مکروه

پرسش: روزه های مکروه کدام اند؟

پاسخ: روزه در پنج حالت کراهت دارد که عبارت اند از:

۱. روزه عرفه؛ برای کسی که روزه گرفتن او را برای دعا کردن ضعیف می کند (زیرا در روز عرفه پاداش دعا کردن عظیم تر از روزه است؛ آن چنان که در روایات اهل بیت (علیهم السلام) وارد شده است) و نیز با وجود شک در هلال (هلال ذی الحجه)؛ به این معنا که روزه روز عرفه برای کسی که در هلال ذی الحجه شک دارد نیز مکروه است تا مطمئن شود که عید را روزه نمی گیرد.

۲. روزه نافله (تطوع) در سفر جز سه روز در مدینه منوره به نیت برآوردن نیاز؛

۳. روزه مستحبی مهمان بدون اجازه میزبان؛

۴. روزه فرزند بدون اجازه پدرش؛

۵. روزه مستحبی برای کسی که دعوت به غذا شده است.

۴. روزه محظور (حرام)

پرسش: روزه‌های حرام کدام‌اند؟

پاسخ: روزه در نه مورد حرام است که عبارت‌اند از:

۱. روزه دو عید یعنی فطر و قربان؛
۲. روزه ایام تشریق برای کسی که در منا هست؛ یعنی ۱۱، ۱۲ و ۱۳ ذی‌الحجه؛
۳. روزه سی‌ام شعبان به نیت روزه واجب ماه رمضان؛
۴. روزه نذر معصیت (مثلاً کسی نذر کند که اگر شرابی برای نوشیدن بیابد یک روز روزه بگیرد)؛

۵. روزه سکوت (با کسی حرف نزنند)؛

۶- روزه وصال؛ یعنی نیت کند که دو روز به همراه شب میان آن دو روز را روزه بگیرد؛

۷- روزه مستحبی زن بدون اجازه شوهرش یا با وجود نهی او از این کار؛

۸- روزه بنده بدون اجازه آقایش یا با وجود نهی او از این کار؛

۹- روزه واجب در سفر جز آنچه استثنا شده است.

پرسش: و روزه‌ای که از روزه واجب در حال سفر استثنا شده، کدام است؟

پاسخ: مانند روزه سه روز بدل از قربانی (در حج)، یا هجده روز بدل از بُدنه (شتر) در حج، یا روزه نذر مشروط به سفر.

پیوست‌های روزه

سایر مسائل مرتبط به روزه:

پرسش: مرضی که با وجود آن افطار کردن واجب می‌شود کدام است؟

پاسخ: مرضی که نگرانی از تشدید آن به واسطه روزه گرفتن وجود داشته باشد و در این خصوص بنا را بر چیزی می‌گذارد که از تجربه خودش می‌داند یا گمانی که از روی نشانه‌ای مثل دستور پزشک آگاه به دست می‌آورد.

پرسش: اگر بیمار با وجود زیان و از روی تکلف روزه بگیرد، چه حکمی خواهد داشت؟
پاسخ: قضا کند.

پرسش: هنگامی که برای مسافر شرایط شکسته شدن نماز پیش بیاید، آیا واجب است افطار کند؟

پاسخ: واجب است افطار کند.

پرسش: اگر روزه بگیرد حکمش چیست؟

پاسخ: اگر می‌داند افطار کردن بر او واجب است باید قضا کند؛ ولی اگر نمی‌داند قضا نکند.

پرسش: اگر مسافر روزه بگیرد آیا مرتکب فعل حرام شده و گناهکار است؟ یا فقط روزه‌اش باطل است؟

پاسخ: اگر حکم شرعی را می‌دانسته گناهکار است؛ زیرا عمداً با حکم خدا مخالفت کرده است که این یا بی‌اهمیت شمردن شرع خداوند یا بی‌اهمیت شمردن و دروغ بستن به ناقل شرع یعنی جانشین خداوند محسوب می‌شود.

پرسش: آیا شرایط معتبر در شکستن نماز، در شکستن روزه و وجوب افطار نیز معتبر است؟

پاسخ: بله؛ در هر سفری که شکستن نماز واجب است، شکستن روزه (افطار) نیز

واجب است.

پرسش: آیا در افطار مسافر، خارج شدن او پیش از نیمروز کفایت می کند یا باید از شب نیت سفر داشته باشد؟

پاسخ: در واجب شدن افطار مسافر کافی است پیش از نیمروز خارج شود.

پرسش: کسانی که لازم است نماز را در سفر تمام بخوانند (کسانی که سفرشان بیش از حضورشان است) آیا در سفرشان روزه می گیرند؟

پاسخ: لازم است روزه بگیرند.

پرسش: مسافر چه موقع افطار کند؟

پاسخ: مسافر افطار نکند، مگر وقتی که اذان شهرش بر او مخفی شود و اگر پیش از آن افطار کند بر او واجب است به همراه قضا، کفاره را نیز ادا کند.

پرسش: مرد و زن سال خورده (پیرمرد و پیرزن) و بیماری که تشنگی برایش ضرر دارد، آیا مجازند در ماه رمضان افطار کنند؟

پاسخ: در ماه رمضان افطار کنند و به جای هر روز یک مد غذا (سه چهارم کیلوگرم) صدقه دهند. اگر قضا کردن برایشان ممکن باشد واجب است قضا کنند و در غیر این صورت قضا کردن ساقط می شود.

پرسش: اگر مرد و زن سال خورده از روزه گرفتن ناتوان باشند، حکم چیست؟

پاسخ: ادای کفاره (صدقه دادن یک مد به ازای هر روز) از آنان ساقط می شود؛ همان طور که روزه گرفتن از آنان ساقط شده است.

پرسش: کسی که حکمش ادای کفاره و صدقه دادن یک مد غذا به ازای هر روز است و به سبب فقر نمی تواند انجام دهد، حکمش چیست؟

پاسخ: استغفار.

پرسش: زن حامله ای که وضع حملش نزدیک است و زن شیرده که شیرش کم است، آیا مجازند افطار کنند؟

پاسخ: مجازند در ماه رمضان افطار کنند و علاوه بر صدقه یک مد غذا به ازای هر روز، آن روزه را قضا کنند.

پرسش: کسی که در ماه رمضان بخوابد و خوابش ادامه یابد (مثلاً شب بخوابد و خوابش تا پس از نیمروز روز بعد ادامه یابد) آیا باید قضا کند؟

پاسخ: اگر نیت روزه کرده باشد قضایی برعهده اش نیست؛ ولی اگر نیت نکرده باشد واجب است قضا کند.

پرسش: آیا قضا کردن حتی اگر نیت روزه ماه رمضان را از ابتدا داشته باشد بر او واجب خواهد بود؟

پاسخ: پیش تر گفته شد که یک نیت برای روزه تمام ماه رمضان کافی است.

پرسش: دیوانه و بی هوش آیا روزه هایی را که از دست داده اند باید قضا کنند؟

پاسخ: قضا کردن برای هیچ یک از آنها واجب نیست؛ فرقی نمی کند که دیوانگی و بی هوشی چند روز عارض شود یا بخش هایی از روز، و فرقی نمی کند که قبلاً نیت روزه ماه رمضان را کرده باشند یا نکرده باشند، و فرقی نمی کند که با مُفَطَّر (مثل خوراکی، نوشیدنی و اماله با مایع) مداوا شده باشند یا با غیرمفطر (مثل بخور، داغ کردن و موارد دیگر).

پرسش: حکم خوردن غذای بسیار و جماع برای کسی که افطار در ماه رمضان برایش جایز باشد چیست؟

پاسخ: غذا و نوشیدنی بسیار برایش کراهت دارد و همین طور جماع.

از آنجا که روزه گرفتن در اعتکاف شرط است چنان که روشن خواهد شد. بحث اعتکاف به این بخش از کتاب ملحق شد و احکامش را به حول و قوه خداوند ارائه خواهیم کرد.

کتاب اعتکاف

- اعتکاف، یعنی اقامت و ماندن طولانی برای عبادت.
اعتکاف صحیح نیست، مگر از طرف مکلف (بالغ و عاقل) مؤمن.
مبحث اعتکاف در چهار سرفصل ارائه خواهد شد:
۱. شروط اعتکاف؛
 ۲. اقسام اعتکاف؛
 ۳. محرمات اعتکاف (که معتکف با انجامش گناهکار و مرتکب حرام می شود)؛
 ۴. باطل کننده های اعتکاف (که با انجام آنها اعتکاف باطل می شود).
- مسائل مربوط به سرفصل اول مبحث اعتکاف:

۱. شروط اعتکاف

شش شرط است: نیت، روزه، زمان، مکان، اجازه و باقی ماندن در مسجد به طور دائم.
احکام این شروط شش گانه:

نیت

- پرسش: چه چیزی در نیت اعتکاف واجب است؟
پاسخ: در اعتکاف نیت قربت واجب است. اگر اعتکاف نذری باشد باید نیت واجب کند
و اگر اعتکاف مستحبی باشد باید نیت استحباب کند.
پرسش: در اعتکاف مستحب آیا هر موقع بخواهد می تواند از مکان اعتکافش بازگردد؟

پاسخ: بله؛ مگر اینکه از اعتکافش دو روز گذشته باشد که در این صورت باقی ماندن برای روز سوم واجب می شود.

روزه

پرسش: آیا اعتکاف بدون روزه صحیح است؟

پاسخ: اعتکاف وقتی صحیح است که روزه در آن وقت صحیح باشد (یعنی روزه گرفتن در آن زمان حرام نباشد) و از سوی کسی که روزه اش صحیح است منعقد شود (مریضی نباشد که روزه گرفتن برایش ضرر داشته باشد یا زن حائض یا نافسه نباشد).

پرسش: با توجه آنچه گفته شد آیا صحیح است اعتکاف در عید فطر و قربان باشد؟ یا زن معتکف حائض یا نافسه باشد؟

پاسخ: چنین اعتکافی صحیح نیست.

پرسش: آیا اعتکاف مسافر صحیح است؟

پاسخ: صحیح است.

زمان

پرسش: مدت زمان مطلوب در اعتکاف چیست؟

پاسخ: اعتکاف جز در سه روز صحیح نیست و در کمتر از آن مدت صحیح نیست.

پرسش: کسی که به طور کلی یک اعتکاف را نذر می کند (در نذرش تعداد روزها را تعیین نکند) واجب است چند روز اعتکاف کند؟

پاسخ: واجب است سه روز معتکف باشد.

پرسش: اگر قضای یک روز از اعتکاف بر او واجب شود (مثلاً نذر کند که هفت روز اعتکاف کند؛ ولی شش روز معتکف و از اعتکاف روز هفتم ناتوان شود) چگونه قضا کند؟

پاسخ: سه روز اعتکاف کند تا قضای آن روز صحیح باشد.

پرسش: کسی که اعتکاف مستحبی را آغاز کند، آیا در تمام کردن یا انصراف از آن اختیار دارد؟

پاسخ: در ادامه دادن به اعتکاف و کامل کردنش و منصرف شدن و ترک آن مختار است؛ ولی اگر دو روز معتکف باشد اعتکاف روز سوم بر او واجب خواهد بود.

پرسش: اگر سه روز اعتکاف کند و پس از آن دو روز دیگر نیز اعتکاف کند، آیا اعتکاف روز ششم واجب خواهد بود؟

پاسخ: روز ششم واجب می شود.

پرسش: اگر یک یا دو روز پیش از عید وارد اعتکاف شود، آیا اعتکافش صحیح است؟

پاسخ: صحیح نیست.

پرسش: اگر نذر کند سه روز بدون شبهایش اعتکاف کند، آیا صحیح است؟

پاسخ: صحیح نیست.

پرسش: اگر اعتکاف بیش از سه روز را نذر کند، آیا توالی و پشت سرهم بودن شرط است؟

پاسخ: توالی در آنچه بیش از سه روز نذر کرده است واجب نیست؛ بلکه باید سه روز و بیشتر اعتکاف کند؛ مگر اینکه توالی را در نذرش با لفظ (مثلاً روزه ده روز متوالی را شرط کند) یا با معنا شرط کرده باشد (مثلاً اعتکاف ماه رجب را نذر کند).

پرسش: پس به عنوان مثال اگر اعتکاف پنج روز را نذر کند، آیا باید پنج روز اعتکاف کند یا شش روز؟

پاسخ: باید پنج روز اعتکاف کند؛ اما اگر توالی را در آن شرط نکرده باشد و سه روز را اعتکاف کند و پس از سه روز قطع کند صحیح نیست که فقط دو روز باقی مانده را اعتکاف کند؛ بلکه ناچار باید سه روز دیگر اعتکاف کند.

پرسش: اگر به طور مستحبی- هفت یا هشت روز متوالی اعتکاف کند، آیا می تواند بازگردد یا باید نه روز را کامل کند و سپس منصرف شود؟

پاسخ: واجب نیست نه روز را تمام کند.

مکان

پرسش: اعتکاف در چه مکانی صحیح است؟

پاسخ: اعتکاف صحیح نیست، مگر در یکی از مساجد چهارگانه: مسجد مکه، مسجدالنبی ﷺ، مسجد جامع کوفه و مسجد بصره، یا مسجدی که نبی یا وصی در آن نماز جماعت گزارده باشد.

پرسش: آیا امکان دارد برای مکانی که اعتکاف در آن صحیح است ضابطه‌ای بیان کنید؟

پاسخ: ضابطه: هر مسجدی که در آن نبی یا وصی نماز جماعت گزارده باشد.

پرسش: آیا وضعیت مرد و زن از نظر مکان اعتکاف یکسان است؟

پاسخ: بله، یکسان هستند.

اجازه

پرسش: چه اجازه‌ای در اعتکاف شرط است؟

پاسخ: منظور اجازه کسی است که ولایت دارد؛ مثلاً بنده زمانی که بخواهد اعتکاف کند در صحت اعتکافش اجازه مولایش شرط است؛ [اعتکاف] زن نیز چنین است؛ زیرا اجازه شوهر برای صحیح بودن اعتکاف زن، شرط است.

پرسش: آیا اعتکاف کودک صحیح است؟ و اگر صحیح است در صورتی که بخواهد اعتکاف کند، آیا اجازه پدرش شرط است؟

پاسخ: صحیح نیست.

پرسش: اگر کسی که ولایت دارد اجازه دهد، آیا می‌تواند از اعتکاف کردن منع کند؟

پاسخ: می‌تواند پیش از شروع اعتکاف یا پس از شروع آن مادامی که دو روز نگذشته

باشد یا اعتکاف با نذر و مانند آن واجب نباشد منع کند؛ ولی اگر دو روز از اعتکاف بگذرد یا اعتکاف با نذر و مانند آن واجب شده باشد (کسی که ولایت دارد) نمی تواند منع کند.

پرسش: شخص مملوک (بنده) اگر مولایش با او توافق کند، یعنی مولا روزها را تقسیم کند و برخی روزها را برای خودش و برخی را برای بنده قرار دهد (مثلاً به او بگوید یک هفته برای خودت و یک هفته برای من)، آیا جایز است بدون اذن مولایش اعتکاف کند؟
پاسخ: در روزهای خودش می تواند اعتکاف کند؛ حتی اگر مولایش اجازه نداده باشد.
پرسش: و اگر بدون اجازه مولایش روزه بگیرد و در طول اعتکاف آزاد شود، آیا واجب است به اعتکافش ادامه دهد؟

پاسخ: ادامه دادن و به پایان رساندن روزهای سه گانه بر او لازم نیست؛ مگر اینکه با اجازه مولا شروع کرده (تا اعتکافش صحیح باشد) و دو روز از اعتکافش گذشته باشد.

اقامت دائمی در مسجد

پرسش: اسبابی وجود دارد که معتکف را مجاز به خارج شدن از مکان اعتکاف می کند (چنان که خواهد آمد)؛ اگر بدون هیچ سببی که خارج شدن را مباح می کند خارج شود، حکم اعتکافش چه خواهد بود؟

پاسخ: چه با اختیار و چه به اجبار خارج شود اعتکافش باطل می شود؛ اگر سه روز گذشته باشد اعتکافش باطل می شود؛ ولی اگر سه روز گذشته باشد تا زمان خروجش صحیح خواهد بود.

پرسش: اگر در روز سوم، از اعتکاف مستحبش خارج شود، آیا لازم است قضا کند؟ یا واجبی را ترک کرده و به دلیل ترک واجب فقط گناهکار است؟

پاسخ: قضا واجب نیست.

پرسش: اگر اعتکاف روزهای معینی را نذر کند و سپس پیش از کامل کردنش خارج شود، حکم اعتکافش چیست؟

پاسخ: اگر توالی را شرط کرده باشد، همه روزها باطل می‌شود و باید از اول آغاز کند؛ ولی اگر توالی را شرط نکرده باشد آنچه کامل کرده است صحیح خواهد بود؛ به عنوان مثال اگر اعتکاف هشت روز را نذر و فقط هفت روزش را اعتکاف کرده باشد، هفت روز صحیح است و واجب است سه روز اعتکاف کند تا روز باقی مانده صحیح باشد.

پرسش: امور ضروری که خارج شدن از مکان اعتکاف را برای معتکف مباح می‌کند کدام است؟

پاسخ: خارج شدن در مواقع ضروری جایز است؛ مثل برآوردن نیازی (مثلاً مراجعه به پزشک یا آوردن خوراکی و نیازمندی‌های دیگری که نیاز دارد)، غسل کردن، تشییع جنازه، عیادت بیمار، مشایعت مؤمن (اگر مؤمنی او را در اعتکافش زیارت کند و هنگام رفتن بخواهد مشایعتش کند می‌تواند تا بیرون مسجدی که در آن در حال اعتکاف است او را مشایعت کند) و شهادت دادن (به نفع یا ضرر کسی شهادت بدهد). برای چنین کارهایی می‌تواند از مکان اعتکافش بیرون رود و اعتکافش باطل نمی‌شود.

پرسش: در خصوص مشایعت مؤمن که به معتکف اجازه بیرون رفتن از مسجد را می‌دهد، اگر مسافت مشایعت طولانی شود طوری که از مکان اعتکافش بسیار دور شود، آیا باز هم اعتکافش باطل نمی‌شود؟

پاسخ: اگر مسافت طولانی شود اشکالی ندارد.

پرسش: اگر بخواهد در حال اعتکاف، بیماری را عیادت کند و از مسجد خارج شود و در راهش از بازار عبور و در آن توقف کند و حالات مشابه دیگر، آیا این کار تأثیری بر اعتکافش خواهد داشت؟

پاسخ: تأثیری ندارد.

پرسش: اگر بخواهد حق را برای جویندگان حق بیان کند یا در مناظره بین اهل حق و باطل یا در مراسم ازدواج مؤمن حاضر شود یا نزد اهل و عیالش اتفاقی بیفتد که لازم باشد آنجا حضور یابد، آیا خارج شدن معتکف صحیح خواهد بود؟ و اگر خارج شدنش صحیح

است چقدر می‌تواند از مکان اعتکافش غایب شود؟

پاسخ: برای کارهای ضروری مثل برآوردن نیاز، غسل کردن، تشییع جنازه، عیادت بیمار، مشایعت مؤمن و اقامه شهادت می‌تواند بیرون برود. معتکف باید مقدار کارهایش و اهمیت آن‌ها و ضرورت خارج شدنش را بسنجد تا آن‌ها را به گونه‌ای به پایان برساند که به اندازه یک شبانه‌روز یا معادل آن یعنی ۲۴ ساعت پیوسته، وقت نگیرد.

پرسش: اگر برای یکی از این امور بیرون برود، آیا جایز است هرکاری که می‌خواهد انجام دهد؟

پاسخ: نشستن یا راه رفتن زیر سایه یا نماز خواندن خارج از مسجد مگر در مکه جایز نیست؛ اما در مکه می‌تواند هر جا خواست نماز بگزارد.

پرسش: آیا مقصود از نشستن، طول دادن باقی ماندن است یا اینکه اصل نشستن و قراردادن نشیمنگاه بر زمین یا صندلی جایز نیست؟ به عنوان مثال اگر بخواهد بیماری را در خانه‌اش یا بیمارستان عیادت کند به چه روشی باید عیادت کند تا اعتکافش باطل نشود؟

پاسخ: یعنی باید در راه از نشستن برای استراحت پرهیز کند و اشکالی در نشستن در مکان سایه‌دار هنگام عیادت بیمار وجود ندارد. فرض بر آن است که وی معتکف و برای کاری ضروری خارج شده است؛ پس صحیح نیست که زیر سایه برای تفریح قدم بزند یا مقداری از وقت را در راه بنشیند؛ بلکه باید نیازش را رفع و به انجام کار ضروری اکتفا کند و به اعتکافش بازگردد.

پرسش: مقصود از سایه چیست؟ اگر برطرف کردن ضرورت نیازمند داخل شدن به اتاقی سقف‌دار یا سوار شدن به خودرویی سقف‌دار باشد، آیا اعتکافش باطل می‌شود؟

پاسخ: همان طور که در مسئله پیشین گفتیم، باطل نمی‌شود. هر عملی که انجام آن برای برآوردن نیازش ضروری است اشکالی ندارد.

۸۴..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد سوم

پرسش: اگر سهواً از مسجد خارج شود، آیا اعتکافش باطل می‌شود؟

پاسخ: اعتکافش باطل نمی‌شود.

برخی دیگر از مسائل مربوط به نذر اعتکاف:

پرسش: اگر اعتکاف یک ماه معین را نذر کند، ولی توالی را شرط نکند و مقداری از ماه را اعتکاف و در مقدار دیگر کوتاهی کند، حکم چه خواهد بود؟

پاسخ: آنچه انجام داده صحیح و آنچه را کوتاهی کرده است قضا کند.

پرسش: اگر به طور لفظی در نذر، توالی روزها را بیان کند و آن کار را انجام دهد (چند روزش را اعتکاف و بقیه روزها را ادامه ندهد) حکمش چیست؟

پاسخ: اعتکاف را از ابتدا تکرار کند؛ زیرا شرط پشت سرهم بودن را رعایت نکرده است.

پرسش: حکم کسی که اعتکاف ماه معینی را شرط کرده است (مثل ماه رجب)؛ ولی از آن ماه آگاهی نداشته باشد تا وقتی که ماه تمام شود مثل زندانی و فراموشکار- چیست؟

پاسخ: قضا کند.

پرسش: اگر اعتکاف چهار روز را نذر کرده، ولی به یک روز اخلاص وارد کند (سه روز اعتکاف و یک روز را ترک کند) باید چه کار کند؟

پاسخ: آن روز را قضا کند؛ ولی باید دو روز دیگر به آن اضافه کند تا انجام آن یک روز صحیح باشد.

پرسش: اگر اعتکاف یک روز و نه بیشتر را نذر کند آیا نذرش منعقد می شود؟

پاسخ: منعقد نمی شود؛ زیرا زمان اعتکاف همان طور که بیان شد سه روز است.

پرسش: اگر نذر کند که از روز آمدن شخص معینی دو روز را اعتکاف کند، آیا صحیح است؟

پاسخ: صحیح است و باید دو روز دیگر به آن اضافه کند.

۲. اقسام اعتکاف

پرسش: اقسام اعتکاف کدام است؟

پاسخ: اعتکاف به واجب و مستحب تقسیم می‌شود.

پرسش: اعتکاف واجب کدام است؟

پاسخ: اعتکافی واجب است که با نذر و سایر مسائل (مثل عهد و قسم) واجب شود و اعتکاف مستحب آن است که شخص، داوطلبانه انجام دهد.

پرسش: آیا استمرار و به‌پایان‌رساندن اعتکاف در هر دو نوع (واجب و مستحب) واجب است؟

پاسخ: در اعتکاف واجب، به‌محض شروع کردن اعتکاف، ادامه‌دادن واجب می‌شود؛ ولی در اعتکاف مستحب، استمرار واجب نیست تا وقتی که دو روز بگذرد، و اگر دو روز گذشت اعتکاف روز سوم واجب خواهد شد.

پرسش: اگر در نذر شرط کند که هرگاه بخواند، از اعتکاف بازگردد، آیا چنین شرطی جایز است؟

پاسخ: هر وقت بخواند می‌تواند چنین کند و قضایی برعهده‌اش نخواهد بود.

پرسش: اگر در نذرش شرط نکند که هر وقت بخواند بازگردد؛ ولی اعتکافش را قطع کند، چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: اگر اعتکافش را قطع کند واجب است اعتکاف جدیدی انجام دهد تا به نذرش وفا کرده باشد.

۳. محرمات اعتکاف

پرسش: چه چیزهایی برای معتکف حرام است؟

پاسخ: شش مسئله بر معتکف حرام است:

۱. زنان، لمس و بوسه و جماع با آنها؛

۲. بوییدن عطر؛

۳. استمناء (یعنی خارج کردن منی؛ چه به وسیله کاری حرام باشد، مثل دست، یا

حلال، مثل بدن همسر)؛

۴. فروختن؛

۵. خریدن؛

۶. مرء (بحث وجدل با دیگران برای غلبه و پیروزی نفس).

پرسش: اگر به چیزی ضروری نیاز داشته باشد مثل خریدن خوراکی، دارو یا چیزهای

مشابه آیا می تواند این کار را انجام دهد؟

پاسخ: مجاز است.

پرسش: آیا پوشیدن لباس دوخته شده یا زدودن موی بدن یا خوردن صید یا عقد نکاح

بر او حرام است؟

پاسخ: حرام نیست.

پرسش: آیا می تواند به امور زندگی اش بدون اینکه خرید و فروشی انجام دهد رسیدگی

کند (مثل تسویه حساب کارش یا گفت و گو با تجار و پیمان کاران و حالات مشابه دیگر)؟

پاسخ: جایز است.

پرسش: اقدام به کارهای مباح مثل ایراد سخنرانی و شعر و قرائت و نوشتن و مسائل

دیگر چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز است.

پرسش: آیا امور حرامی که ذکر شد در طول روز و شب بر او حرام است؟

پاسخ: همهٔ محرماتی که گفتیم در طول روز بر او حرام است، در شب هم حرام است؛ مگر افطار کردن.

پرسش: حکم کسی که پیش از پایان اعتکاف واجب بمیرد، چیست؟

پاسخ: بر ولی او (فرزند بزرگ‌تر) واجب است آن را انجام دهد و از طرف او قضا کند.

۴. باطل کننده های اعتکاف

پرسش: باطل کننده های اعتکاف چه چیزهایی است؟

پاسخ: هرچیزی که روزه را باطل می کند اعتکاف را نیز باطل می کند؛ مثل جماع، خوردن و نوشیدن، استمنا و....

پرسش: آیا کفار بر کسی که در روز اول و دوم اعتکاف روزه اش را بشکند واجب است؟

پاسخ: اگر اعتکافش مستحب باشد کفار واجب نمی شود؛ اما اگر اعتکاف واجب باشد کفار واجب خواهد شد.

پرسش: اگر در روز سوم اعتکاف روزه اش را بشکند، آیا کفار بر او واجب می شود؟

پاسخ: کفار بر او واجب می شود؛ حتی اگر اعتکافش مستحب باشد.

پرسش: اگر در حال اعتکاف جماع کند، چقدر کفار بر او واجب می شود؟

پاسخ: اگر شب جماع کند یک کفار بر او واجب می شود و اگر در غیر ماه رمضان در روز جماع کند نیز همین حکم را خواهد داشت؛ ولی اگر در ماه رمضان باشد دو کفار بر او واجب می شود.

پرسش: اگر معتکف مرتد شود چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: ارتداد سبب وجوب خارج شدن از مسجد می شود و با آن، اعتکاف باطل می شود.

پرسش: حکم کسی که همسرش او را وادار به جماع کند، در حالی که هر دو در طول روز در ماه رمضان معتکف هستند چیست؟

پاسخ: دو کفار بر او واجب است.

پرسش: اگر معتکف کاری کند که کفار واجب شود، کفار او چه خواهد بود؟

پاسخ: کفار او مانند کفار افطار عمدی در ماه رمضان است؛ یعنی باید بین آزاد کردن

یک بنده یا روزه دو ماه متوالی یا غذا دادن به شصت مسکین یکی را برگزیند.
پرسش: اگر زن معتکف، طلاق رجعی داده شود (طلاق قابل بازگشت که شوهر می‌تواند در آن بازگشت کند) چه کار باید بکند؟

پاسخ: باید از مسجد به منزلش بازگردد؛ (زیرا در طلاق رجعی واجب است زن مطلقه در خانه‌اش بماند و از آن خارج نشود) و اگر اعتکافش واجب بوده یا دو روز از اعتکافش سپری شده باشد، واجب است بعد از پایان عده‌اش اعتکاف را قضا کند؛ ولی در غیر این صورت مستحب است قضا کند.

پرسش: اگر خرید یا فروش انجام دهد، آیا اعتکافش باطل می‌شود؟

پاسخ: گناه کرده است؛ ولی اعتکافش باطل نمی‌شود.

پرسش: آیا اعتکاف به صورت سه روز جدا از هم صحیح است؟

پاسخ: صحیح نیست.

این پایان نوشتن این کتاب بر اساس پرسش و پاسخ برای احکام شریعت خداوند است که یمانی آل محمد، امام احمد الحسن (علیه السلام) آن‌ها را روشن ساخته‌اند.
و آخرین دعای ما این است که:
سپاس و ستایش تنها از آن خداوند، آن پروردگار جهانیان است.
و سلام و صلوات تام خداوند بر محمد و آل محمد، امامان و مهدیین باد!